

Årgang 23 nr. 1 2012

SLEKT OG DATA

Medlemsblad for DIS-Norge

Hva finner du i kommunearkivene?

Bestefar var blandet

Vi tester slektsblogger

Medlemsblad for DIS-Norge.
Utkommer med 4 nummer
pr år

Abonnement for bibliotek og
liknende institusjoner kan
tegnes for kr 400,- pr år

Annonser kan tegnes ved
henvendelse til Lars-Kristian
Berg; telefon 930 03 338; e-
post lakris@addmedia.no

DIS-Norge
Post/besøksadresse:
Øvre Slottsgate 2B
0157 Oslo
Telefon: 22 42 24 00

Redaktør:
Aina Johnsen Rønning,
slekt-og-data@disnorge.no

Neste nummer sendes ut i
midten av juni 2012. Siste frist
for levering av stoff er 7. mai
2012

Opplag: 9 500
Produksjon og trykk: 07
Design: Grongstad Grafiske

ISSN 0803-0510
www.disnorge.no

Leder

Våren i anmarsj?

Kalenderen sier at vi er i slutten av den siste vintermåneden. Her hos meg er det fortsatt hvitt ute og det kom noen flere snøfiller senest sist uke – de ble så mange at de måtte måkes bort. Vi har nettopp vært i Salt Lake City på konferansen RootsTech 2012. Et stort arrangement med mer enn 4 500 deltakere. De bringer folk fra teknologisk side sammen med slektsforskere. Ideen er god og samsvarende med det vi selv jobber med i forhold til faglig utvalg for internett. Det er ikke hvem som helst som eigner seg til å lage eller drifte systemer for oss som eigner seg for vårt fag, det bør være en som selv har interesse for slektsforskning.

Nå vil nok jeg hevde at vi er kommet lenger med akkurat det. For i Salt Lake City var det mange fra teknologisiden som ikke hadde syslet mye med slektsforskning. Dermed mangler de en grunnleggende forståelse og flere av dem var begynt “å lære”. Blant slektsforskerne var det også mange som ikke helt hadde forlatt papirstadiet, dermed var de heller ikke av den krevende typen som frambringer nye verktøy og løsninger. Det var et hovedinnlegg hver dag. Her ble mange vyer for framtidig slektsforskning presentert. Det beste jeg kom over var Steven Morse som snakket om sin egen hjemmeside og de smarte søkene han har bygget opp. Det er ikke hver dag man hører en forelesning om søking og opplever at det er både munterhet og god latter i forsamlingen.

Et eget område var satt av til utstillere. Midt i utstillingen var det et eget areal for bloggere. Siden jeg i sin tid

Foto: Aina Johnsen Rønning

kom i kontakt med Geneabloggers og fikk lederbloggen registrert der, så var jeg også velkommen inn i dette fellesskapet. Vi fikk kjeder med store kuler i mange farger som kjennetegn. Det var noe mange lurte på hva var og derfor var det også en god “samtaleåpner”. Her møtte jeg bloggere fra hele USA og enkelte fra Australia, Nederland og England.

Hvis jeg skulle ønske meg mer av RootsTech måtte det være at de i framtiden legger mer vekt på å forene teknologien og slektsforskningen, ikke bare se begge områdene som egne felt. Jeg tror det er i samspillet mellom disse to at de nye gode løsningene blir skapt.

Av spennende ting må nevnes funksjonalitet som gjør at man tar bilde med mobilen, får med GPS-koordinater og presenterer resultatet i en gravminnedatabase. Det kan være framtida for våre Gravminner også. I hvert fall er det viktig at vi teknisk følger med og holder oss der den store mengden er aktive. Følgelig må noen være i forkant, tenke og finne opp smarte løsninger. Mens andre er kritiske og nøkterne og tar en del av ballene ned på jorda uten at det blir mer ut av det, men noen overlever og skaper en ny framtid.

Om våren spirer og gror det, på RootsTech var det mange spirer som kan gro inn i en ny sommer som også vil glede oss slektsforskere.

Torill Johnsen
leder

Redaktørens leder

Hva slektsforskerne finner i sitt kommunearkiv er høyst forskjellig. Noen mangler oversikt, har bare systematisert en brøkdel og lar viktige papirer ligge og flyte i uegnede kjellerlokaler. Kommunale folketellinger er borte vekk rett og slett fordi man ikke har ansatte nok til å registrere hva som faktisk finnes i arkivet. Et problem er at politikerne ikke tar stilling til arkivet sitt – fordi budsjettansvaret er administrativt og blir knapt presentert på et kommunestyremøte.

Hva om alle lokallag sender et leserbrev til sin lokalavis og redegjør om situasjonen for sitt kommunearkiv. Fortell hvilken viktig kulturarv dette arkivet er, hvilke skatter man kan finne og hvor viktig det er for å gi tidligere slekter et ansikt og en historie. Har dere et historielag i distriktet er antakelig også de interessert i å bli med på et slikt leserbrev. Og mens dere er i gang med å sette fokus på kommunearkivenes betydning: - Be politikerne om å digitalisere deler av arkivet. Skal et kommunearkiv bli brukt, er det viktig at noe er søkbart og på nett. Man kan jo begynne med en oversikt på kommunens nettsider over hva man vet befinner seg i arkivet. Senere kan de viktigste doku-

mentene digitaliseres, som de kommunale folketellingene der man har det.

Et lite triks for å få media interessert i saken: - Ta utgangspunkt i en kjent person i distriktet. Kan dere finne ut noe mer om han eller henne ved å lete litt i arkivet? Et annet grep er å kontakte en lokal historiker og be han eller henne om å uttale seg til avisen – med den tyngden forskere har. Lokalhistorikere har stor nytte av lokale arkiver, og er like interessert i å få løftet kommunepolitikernes fokus på dette området. Har du et lokalarkiv i nærheten som har fått til noe bra andre kan lære av? Skriv om det til Slett og Data, så vil kanskje andre lokale arkiver ta opp hansken!

Aina Johnsen Rønning
redaktør

Foto: Borge Rønning

Innhold

Bevarer for ettertiden	4
Er forskningen verdt å arkivere?	8
Statsarkivet som bevarer og formidler av fortiden	10
Bestefar var "blandet".	14
Dro alle via Ellis Island?	16
- Russerbarn, jeg?	22
Nordmenn i Latin-Amerika	26
Gamle fotografier til reparasjon	40
Foto - hva kan man bruke?	32
Slektsforskere på sosiale medier?	36
Slektsklenodiet	40

Forsiden

Alle kommuner skal ha et kommunearkiv, men hva som finnes der er forskjellig fra arkiv til arkiv. Noen steder har de ikke en gang oversikt over hva som finnes i arkivet. I løpet av 2012 skal alle kommunene ha rutinene på plass, men vil de klare det? Og hvilke prioriteringer gjøres i forhold til digitalisering? Dette er ikke det eneste nummeret av Slett og Data i år som vil se nærmere på de kommunale, fylkeskommunale og interkommunale arkivene, for her er det gull å finne for slektsforskere.

I Drammen digitaliseres eiendomsarkivet slik at man kan klikke seg inn på det huset man er interessert i via en kartløsning. Byarkivar Tom Oddby har fire heltidsansatte som jobber med dette prosjektet, som skal være ferdig i løpet av 2013.

Bevarer for ettertiden

TEKST OG FOTO: AINA JOHNSEN RØNNING

Kommunearkivene er som skattekister for slektsforskere som vil gå dypere ned i forfedrenes liv, men lite er digitalisert og søkbart.

I Drammen finner vi Nina Vikøren, fagansvarlig for historiske arkiver, – godt nedgravd i gamle og støvete arkiver. Hun synes selv hun har en spennende jobb, men med bare en ansatt går det tregt. Drammen byarkiv har ikke en gang oversikt over hva de har, så man må starte med et omfattende registreringsarbeid.

– Dagens ressurssituasjon betyr at vi har én ansatt kun for å ordne arkiver. Det vil nok ta 30 – 40 år før vi er ferdig med det som nå ligger usortert, sukker byarkivar Tom Oddby.

Registrerer 50 meter i året

Byarkivet prøver å være så publikumsvennlig som mulig, og åpner dørene sine hver dag for slektsforskere og andre som vil bla i gamle aviser eller dokumenter. Drømmen er å få ting på nett, og Drammen kommune satte for fem år siden i gang et digitaliseringsprosjekt. I løpet av 2013 vil kommunens eiendomsarkiv og planarkiv, mer enn 1 million dokumenter være digitalt tilgjengelig og søkbart på gårds- og bruksnummer.

– Vi har eiendomsarkiv helt tilbake til 1870, registrert på matrikelnummer. Dette nummeret kan man bruke for å finne dagens gårds- og bruksnummer. Når vi har digitalisert eiendomsarkivet vil vi legge det ut på nett som en søkebase og som et kartutsnitt der man kan klikke seg ned på det områ-

Det er ikke bare gamle ting som arkiveres i Drammen byarkiv. Nina Vikøren viser frem arkiverte bamser som ble etterlatt på torget i dagene etter 22. juli.

det i byen der man er interessert i å finne forhistorien til eiendomsforholdene, sier Oddby engasjert. Fire heltidsansatte jobber med digitaliseringen av eiendomsregisteret, som er et unikt prosjekt i Norge fordi man her samler all informasjon om eiendommene, også vann og avløp. Oddby håper at arbeidet med å digitalisere arkivene kan fortsette også etter at dette prosjektet er ferdig, og da vil digitalisering av manntallslister og ligningsprotokoller prioriteres.

– I dag forventer folk å finne slike ting på nett, så vi håper å finne en løsning på dette. En ting er å digitalisere. Å indeksere er noe annet, slik at det blir søkbart for alle.

Finner ikke folketellingen

Årsaken til at man ikke har oversikt over mer enn 10 % av kommunens arkivmateriale er at arbeidet er relativt nytt. Fra 1986-1991 var det ansatt en kommunearkivar, som bl.a. ordnet og katalogiserte de eldste kommunale arkivene. Da vedkommende slut-

tet i 1991 ble i praksis dette arkivarbeidet i Drammen kommune liggende brakk. Og ble tatt opp igjen først da byarkivet ble etablert. Mellom 1986 og 1991 ble det tatt initiativ til å få ordnet og katalogisert store deler av de eldste kommunale arkivene, bl.a. arkivene fra Skoger kommune. Verdifulle arkiver ble den gang reddet fra kummerlige forhold rundt om i byen, og lagret på tryggere steder. Da byarkivet ble etablert i 2007 ble disse arkivene samlet i arkivmagasiner på Rådhuset, og utgjør i dag kjernen i byarkivets samling av eldre kommunale arkiver.

– Vi har mye å ta av, fra manntallslister og adresselister til skoleprotokoller og private arkiver.

4000 hyllemeter med vedtekter, referater, protokoller, skattelister og gamle aviser. Det vi ikke har funnet er kommunale folketellinger. Vi tror det har vært gjennomført slike kommunale folketellinger, men vi har ikke klart å finne dem – enda, sier Oddby.

– Det folk er spesielt interesserte i er likningsprotokoller og manntallslister. Ofte er de svært

vanskelige å finne frem i, men vi hjelper til så godt vi kan, sier Vikøren og viser frem noen gamle skatteprotokoller.

Likbærerlaug

Byarkivet er lokalisert i Rådhuset og på Gamle Kirkeplass 7, og publikum har tilgang til begge arkivene. Her finnes fødselsmeldinger tilbake til 1940, skolearkiv og dokumenter fra helsestasjonene. I tillegg til slektsforskere er det mange som henvender seg i forbindelse med erstatningssaker etter barnehjemsopphold eller manglende skolegang. Det som er best ordnet og katalogisert er privatarkiver. Arkiver som enten er gitt til byarkivet, eller som deponeres der. Her finnes det mange godbiter for heldige slektsforskere. Blant annet har slektsforskere med forfedre som var tjenestemenn et eget arkiv. Tjenestemenn fra forskjellige næringer i byen stiftet i 1901 en egen forening - Bestillingsmennenes forening - som skulle ivareta medlemmenes interesser. Arkivet etter Bestillingsmændenes forening teller syv arkivstykker; tre møteprotokoller, to medlemsprotokoller, en protokoll for fanekomitéen, og en kassabok. Byarkivet rommer også arkivmateriale fra fire likbærerlaug fra 17- og 1800-tallet. Hensikten med likbærerlaugene var først og fremst at laugsmedlemmene skulle være sikret en standsmessig begravelse, uten kostnader for laugsmedlemmenes etterlatte. Det øvre lag av handelsborgerskapet i Drammens to kjøpsteder - særlig på Bragernes, gjorde det ganske godt i første halvdel på 1700-tallet. Dette la det økonomiske grunnlaget blant annet for likbærerlaugene, og Bragernes og Strømsø hadde fire likbærerlaug på første halvdel av 1700-tallet. I tillegg til Bragernæs Kjøbmænds Liigbærerlaug fantes Bragernes' "2det likbærerlaug" og "Det 3dje vedtagne og bevilgede likbærerlaug her udi Bragnæs". Begge disse hadde overveiende håndverkere som medlemmer. Laugene hadde en lang rekke regler for hvordan medlemmene skulle opptre, og det vanket bøter for de medlemmene som ikke overholdt statuttene. Under begravelser skulle medlemmene ikle seg sorte klær og sko, lange kapper, hansker og halstørkle, og de måtte møte til rett klokkeslett. Videre var det bøter

hvis medlemmene opptrådte fulle i en begravelse. Alle medlemmer var forpliktet til å møte i andre laugsmedlemmers begravelse, og det var strenge bøter hvis de ikke hadde en godkjent grunn for å være borte. Ved andre gangs uteblivelse var det dobbel bot og ved tredje gangs uteblivelse ble medlemmene utestengt et halvt år og i tillegg "alvorlig kasseret av societet".

Andre interessante privatarkiver i Drammen er arkivet fra Drammens Næringsliv og arkivet etter lyspærefabrikken Osram. Arkivet etter Drammen kvinnesaksarkiv er et av flere organisasjonsarkiver.

Også nytt materiale arkiveres

De eldste dokumentene som er bevart hos Byarkivet er fra 1600-tallet. Men alt som ikke er i aktivt bruk blir betegnet som "eldre arkiver", selv om det stammer fra 1990-tallet. Også nyere historie registreres og arkiveres. I samarbeid med minoritetsrådet har Byarkivet samlet innvandrernes historie i Drammen, som er en viktig del av Drammens kulturhistorie. Etter tragedien den 22.7 har Nina Vikøren og Serina Johansson tatt vare på alt som ble lagt ut på Bragernes Torg til minne om de døde. Brev og gjenstander er lagt til tørk for å bli bevart.

- En spesiell jobb. Vi tror at etterlatte om noen år vil komme for å se dette minnematerialet, sier Vikøren og viser frem noen av de mange bamsene som ble lagt ned på torget i Drammen.

Også nyere historie tas vare på, og arkivet til kunstneren Triztán Gyldenløwe Vindtorn, som døde i mars 2009, finnes i byarkivet. Vindtorn ga ut nærmere 30 diktsamlinger siden debuten i 1970, og på 80-tallet var han med på å starte gruppen stuntpoetene. Den kjente skikkelsen i drammensgatene fikk i høst en egen utstilling på Drammensbiblioteket. Tom Oddby håper slike prosjekter bl.a vil få politikerne til å åpne øynene for byarkivets arbeid.

- Vi må bli flinkere til å synliggjøre arbeidet vårt, og prosjekter som Vindtornutstillingen er et forsøk på å bli med synlige og gi mer tilbake til byen, sier Oddby.

HØGSKULEN I VOLDA

Kompetansegjevande nettstudium

Norsk og internasjonal oversynshistorie

Dette tilbodet er nytt frå studieåret 2012–13 og består av tre emne på 15 studiepoeng:

- Norsk og internasjonal oversynshistorie ca 300–1600 (HI101NETT)
- Norsk og internasjonal oversynshistorie ca 1600–1870 (HI102NETT)
- Norsk og internasjonal oversynshistorie ca 1870–2000 (HI103NETT)

Dei nettbaserte oversynsemna går kvart semester utan studieavgift. Dei kan settast saman til studieprogram på 30 eller 60 studiepoeng, i det siste tilfellet i kombinasjon med eit anna eksisterande emne med nettstøtte.

Opptakskrav alle: Generell studiekompetanse eller realkompetanse.

Nærare informasjon:

Førsteamanuensis Arnfinn Kjelland, tlf.: 70 07 51 06, e-post: ak@hivolda.no

Studiekoordinator Grete Marry Brøste, tlf.: 70 07 51 76, e-post: gmb@hivolda.no

Nettside: www.hivolda.no/historie_net

Søk her: www.hivolda.no/tilbod

HØGSKULEN I VOLDA | Boks 500 | 6101 Volda

www.hivolda.no | T: 70 07 50 00 | F: 70 07 50 51

HØGSKULEN I VOLDA

Kompetansegjevande nettstudium

Slechtsgransking

Slechtsgranskingsstudiet gir 20 studiepoeng og består av to emne på 10 studiepoeng kvar:

Slechtsgransking 1 (SLG111): Innføring i dei mest brukte kjelder (kyrkjebøker og folketeljingar) og metodar i fagområdet, lesing av gotisk handskrift og arbeid med originalkjelder, m.a. på Digitalarkivet.

Slechtsgransking 2 (SLG112): Noko meir vidaregåande problemløysing med vekt på fagleg forsvarleg dokumentasjon, korleis skrive slechtsbøker og behandle slechtsrelasjonar i biografisk og lokalhistorisk litteratur.

Opptakskrav: Generell studiekompetanse eller realkompetanse.

Studieavgift: kr. 3 500 pr emne + semesteravgift. Talet på plassar er avgrensa.

Nærare informasjon:

Førsteamanuensis Arnfinn Kjelland, tlf.: 70 07 51 06, e-post: ak@hivolda.no

Studiekoordinator Grete Marry Brøste, tlf.: 70 07 51 76, e-post: gmb@hivolda.no

Nettside: www.hivolda.no/slekt

Søk her: www.hivolda.no/tilbod

HØGSKULEN I VOLDA | Boks 500 | 6101 Volda

www.hivolda.no | T: 70 07 50 00 | F: 70 07 50 51

Er forskningen din verdt å arkivere?

TEKST: AINA JOHNSEN RØNNING

– I utgangspunktet baserer slektsforskning seg på åpne kilder, og de har vi jo selv, så det ønsker vi ikke å bevare. Men, dersom man har gjort et omfattende arbeid på spesielle slekter eller langt tilbake i tid, så kan det være interessant. Fotoarkiv i forbindelse med slektsforskning kan også være interessant, så ta kontakt, sier Vidar Øverland ved Riksarkivet..

Har du imidlertid mange gamle bilder av kjente personer eller spesielle begivenheter i slektsbasen din, gjort et omfattende arbeid i forhold til spesielle slekter eller slekter som går langt tilbake i tid, så kan de offentlige arkivene være interessert i å bevare slektsforskningen din til evig tid.

Det finnes åtte statsarkiver rundt omkring i

landet, i tillegg til en del interkommunale arkiver og andre arkiver på fylkes- og bynivå. Dersom du tror at du har slektsforskermateriale som bør bevares i et offentlig arkiv bør du kontakte et arkiv i ditt lokaldistrikt.

– Vi avtaler som regel et møte med de som ønsker at vi skal ta vare på arkivet. Da kan vi se på materialet og komme med råd. Vi vurderer hva vi synes er bevaringsverdig. Vi ønsker oss så fullstendige arkiv som mulig. Fragmenter av arkiv kan det hende vi ikke synes er hensiktsmessig å ta vare på. Jo mer komplett et arkiv er, jo større bevaringsverdi har det, sier Vidar Øverland ved Riksarkivet.

Må settes inn i kontekst

Tor Gaarder arbeider med digitale arkiver i Riksarkivet. Han understreker at det ikke bare er å sende fra seg digitalt materiale.

Vidar Øverland

Tor Gaarder

- Det er ikke bare å sende fra seg mengder av word-filer. Vi vil ha dem i PDF/A på en måte slik at de settes inn i en kontekst, en struktur og en forklaring rundt hvert enkelt dokument. Dersom vi ikke får beskrevet materiale vet vi jo ikke hva det er, sier Garder.

Skill ikke bildene fra arkivet

Åse Lange er fotoarkivar i Riksarkivet. Der tar de vare på både fysiske og digitale bilder.

– Vi er først og fremst interessert i foto som del av arkiver. Med bilder blir det mer interessant, og det er vesentlig at man tar vare på og holder ved informasjon om bildene. Foto må ikke skilles fra arkivet. Bilder er også arkivdokumentasjon – jo mer man vet jo bedre er det. Sammenhengen mellom foto og det skrevne må beholdes, sier Lange.

– Er dere interessert i digitaliserte bilder som er en del av et digitalt slektsarkiv?

– Det kan være ulikt praksis fra arkiv til arkiv. Har man digitalisert sin fotosamling er det uansett viktig å ikke kaste originalene. Både fordi det senere kan komme nye metoder som gjør at man får mer ut av originalene, men også fordi foto som fysisk gjenstand kan gi tilleggsinformasjon. Man kan få hjelp ved datering og merinformasjon ut fra hvilket papir som er blitt brukt. Ta vare på både positiver og negativer, sier Lange.

Stor interesse fra forskere

Privatarkivene blir først og fremst brukt av forskere. Selv om Riksarkivets arkivbestand består av 90 % offentlige arkiver og bare 10 % private arkiver er det nesten like stor interesse for de private arkivene blant forskere og studenter, forteller Øverland.

– Skal man sensurere dokumentene før man sender dem inn, eller tar dere ansvar for at personvernlovgivningen blir fulgt?

Private arkiveiere kan langt på vei selv bestemme reglene for den fremtidige bruken av arkivet. Ofte overlates ansvaret til oss. Vi kan for eksempel lage forslag til klausul, og de legges tett inntil reglene for offentlig arkivmateriale. Man klausulerer dermed ikke informasjon man anser for å være offentlig tilgjengelig, men her kan man inngå private avtaler. Eierne av arkivet bestemmer mye selv, sier Øverland.

Send sikkert

Selv om arkivene tar ansvar for personvernlovgivningen når arkivet ditt er havnet i trygge hender, er det viktig å huske at informasjon må sendes arkivet på en trygg måte. E-post er ikke ansett som trygt, men som et ”åpent postkort”.

– Dersom det er personsensitivt materialet bør det sendes rekommandert på en cd eller minnepinne, eventuelt en disk, skriver Roger Kristoffersen ved Interkommunalt Arkiv i Kongsberg.

Les mer

Det finnes en bok som gir utfyllende informasjon om hvordan privatarkiver skal tas vare på. Boken Privatarkiver: bevaring og tilgjengeliggjøring er skrevet av Vilhelm Lange, Dag Mangset og Øyvind Ødegaard. Bokens målsetning er å støtte opp om arbeidet med å bevare privatarkiver i Norge. Målgruppen er medarbeidere i depotinstitusjoner som har ansvar for privatarkiver, men mange av kapitlene vil også være relevante for alle som arbeider med bevaring av arkiver, uansett om de er private eller offentlige. Boken inneholder kapitler om klassiske oppgaver som ordning, katalogarbeid, konservering og oppbevaringsforhold, men også emner som planmessig bevaring og bevaring av elektroniske arkiver

Statsarkivet som bevarer og formidler av fortiden

TEKST OG FOTO: ODDVAR MUNRO-JENSSEN

Fem - seks personer har inntatt lesesalen i tredje etasje på Statsarkivet i Trondheim. En boks blir forsiktig åpnet og noen gamle papir kommer til syne. For mange er en slik boks det første møtet med kildene som ikke ligger på nettet.

- Det varierer hva det ønskes hjelp til når de er her for første gang sier Finn Karlsen. Han er førstekonsulent og en av de ansatte som slektsforskerne møter når de henvender seg i skranken. - Noen vil finne ut noe om slekta fordi de ikke vet noe mens andre har holdt på en stund og ønsker hjelp fordi de står fast. Det er også noen som har funnet kilder som ikke kan tydes. Mange tror at Statsarkivet har registre over alle som det kan slås opp i, men slik er det ikke. Slektsforskeren må selv lete seg fram i kildene. Underveis hjelper de ansatte til, hører litt om hva de vet om personene de skal finne, så kommer de ansatte med tips om hvordan komme videre. Hvis de ikke har brukt Digitalarkivet, hjelper vi dem i gang med det. Det er viktig å bruke folketellingene og kirkebøkene som er der før man går til andre typer kilder.

Samarbeid med andre institusjoner

Statsarkivet i Trondheim samarbeider med Interkommunalt arkiv Trøndelag (IKA), Trondheim byarkiv, NTNU universitetsbiblioteket og Forsvarsmuseets bibliotek.

- Det meste av samarbeidet går på felles formidlingstiltak, det vil si å fortelle om hva arkivene inneholder, sier Finn Karlsen og fortsetter: - Institusjonene her på huset har en del felles opplegg som «Arkivenes dag» som er et årlig arrangement. Da er det felles opplegg og vi er sammen om å ha åpent og betjene alle som kommer hit. Ellers er det felles skranke i lesesalen hvor publikum henvender seg. Hvis det spørres etter ting som noen av de andre institusjonene har, blir de tilkalt slik at de kan hjelpe til med sine ting. Når Statsarkivet er ute og forteller om det vi har av arkivmateriale forteller vi ikke bare om det som er på statsarkivet, men også hva de andre institusjonene har av arkivmateriale.

- Statsarkivet har bygdebøker for Møre og Romsdal, Trøndelag og Nordland. Her finnes også oppslagsverk, håndbøker i slektsgransking og arkivforskning. Kan du fortelle litt om arkivets innkjøpsordning?

Finn Karlsen svarer at de har et veldig lite budsjett til å kjøpe inn bøker. - Vi baserer oss på at brukerne som er på lesesalen, bruker arkivene og at de som skriver bok, gir oss et eksemplar av boka. Det er på den måten arkivet har fått inn de fleste bygdebøkene. Dette ser vi som en gjenytelse for oss og for brukerne av lesesalen siden bygdebokforfatterne har fått bruke arkivet. Hvis det er spesielle bøker som de ansatte har behov for i sitt arbeid, kan det søkes om at boka blir kjøpt inn. Det er også noen slektsforskere som donerer bøkene sine til oss.

På spørsmål om det også er slik at de som har skrevet noe om slekta også kan gi bøkene eller heftet til arkivet svarer han at de ser gjerne at alle som skriver slektsbøker gir et eksemplar til arkivet. Dessverre har ikke arkivet plass til å ha slektsbøkene framme så de er i biblioteket som er i magasinet. Arkivet har en god bokliste på publikumsmaskinen som står i ekspedisjonen, der kan det søkes etter bøker. Det kan hentes opp og brukes på lesesalen siden arkivet ikke har noen utlånsordning.

Finn Karlsen legger til at hvis det er ønske om spesielle bøker har arkivet mulighet til å formidle lån via universitetsbibliotekets system.

- Har dere noen spesielle samlinger som vi ikke finner på de andre arkivene?

- Statsarkivet har en del spesielle samlinger som er rettet mot Trøndelag, svarer Finn Karlsen. Den mest kjente samlingen er oversikter over Borgerfamilier i Trondheim. Det er håndskrevne notater som har vært samlet gjennom mange år. Av andre ting er det notater over ting som er funnet i forskjellige kilder som er i arkivene. I tillegg har vi private arkiv for Trøndelagsområdet.

Privatarkiv er arkiv som ikke kommer fra offentlige instanser, men bedrifter, institusjoner, foreninger og enkeltpersoner. Et av de største og mest verdifulle privatarkivene vi har er arkivene etter Røros kobberverk hvor vi har lønningslister for alle som har arbeidet der fra 1690-tallet.

Satser på digitalisering av kilder

Hovedoppgaven med digitaliseringen har vært de store landsomfattende seriene som kirkebøker, pantebøker, panteregistre og noen tingbøker. Skanningen av kirkebøker og pantebøkene er nesten ferdig, men det kommer stadig inn nye kirkebøker som skal digitaliseres. Det gjøres etterhvert som bøkene kommer inn, etterpå blir de lagt ut på Digitalarkivet.

Når det gjelder skifteprotokoller og tingbøkene er det fortsatt mye som gjenstår. Det har vært litt for lite interne ressurser til å drive med digitalisering i stort omfang, det har mest vært enkeltoppdrag som har vært gjort på bestilling fra brukerne. I løpet av våren får arkivet en ny skanner og forhåpentligvis litt mer ressurser, og da vil vi forsøke å få til mer systematisk skanning av de mest brukte kildene. Vi regner med at det er 5-6 %

av kildene som er digitalisert, så det er en del arbeid igjen.

DIS-Sør-Trøndelag har lånt en skanner og digitalisert en del materiale som er i arkivet, og det samarbeidet ønsker arkivet også å ha framover. Arkivet har mulighet til å inngå avtale om samarbeid hvis det er andre grupper som ønsker å gjøre denne type arbeid.

På spørsmål om hvor langt Statsarkivet har kommet i registreringen av arkivene svarer Finn Karlsen at det aller meste av arkivene er katalogisert og er i en papirutgave. - Nå holder vi på å gjøre om de gamle papirkatalogene til elektroniske kataloger slik at de kan bli lagt ut på Arkivportalen. Da kan alle søke i arkivene. I følge prognosene skal Statsarkivet være ferdig med dette arbeidet i løpet av 2013.

Selv om Statsarkivet har kommet et godt stykke på vei, er det frem-

deles en del som ikke er katalogisert eller ordnet. - Det er gjort for å redde materialet fra å bli ødelagt. En del prestearkiv er levert inn til arkivet. Personene som har hatt dem har ikke hatt mulighet til å gå gjennom materialet så sortering og registrering tar vi når det er tid. Vi håper meste parten av dette arbeidet også skal være ferdig i løpet av neste år slik at de kan bli tilgjengelig for brukerne. Prestearkivene inneholder også mye interessant for slektsforskere, men når arkivet bare består av bokser som er merket «Diverse» med usorterte brev så er det vanskelig å bruke.

De kildene som er digitalisert blir bare søkbare på indeks slik at de blir lettere å finne. I kirkebøkene kan du søke på fylke, sogn, år og type hendelse, men ikke på navn. Slik er det med de fleste kildene. Det er bare folketellingslistene som har søkbare navnelister.

Når besøkte du sist ditt kommunearkiv?

AV ALF CHRISTOPHERSEN

Som de fleste vel allerede kjenner til, har vi riksarkiv og statsarkiv for å ta seg av de statlige arkiver, så som fogdregnskaper, lensregnskaper, kirkebøker etc. En annen og kanskje mindre kjent arkivgruppe, er kommunearkivene.

Hva kan et kommunearkiv inneholde av registre og hvor befinner de seg? I kommunearkivet kan det gjemme seg mange godbiter som kan være grunnlag for å lage mer kjøtt på beina til din slektshistorie, eventuelt også være kilde til å gjenfinne detaljene som beviser familiestrukturen du mener var dine aners familie.

Husk at kildene som oftest har 60 eller 80 års sperretid. Når det er spesielt følsomme data gjelder alltid 80 års grensen. Husk også Vær varsom-plakaten. Opplysningene du finner der skal ikke brukes til å skade. Kommunearkivene og fylkesarkivet kan inneholde mye rart, men nedenfor beskrives en del arkiver/registre som man bør forvente at arkivet inneholder og som kan inneholde vital informasjon for nettopp deg.

Valglister

Valglister som har blitt brukt ved stortingsvalg og kommunevalg finnes ofte lagret i kommunearkivet. Disse inneholder navnene på dem som var satt opp for de enkelte partier. Spesielt kommunevalglistene kan være av interesse for den enkelte forsker.

Skatt og ligningsprotokoller

For del første vil man kunne finne skattelister for de enkelte år. Men vel så viktig er notatene i forbindelse med utarbeidelse av den enkeltes likning. Her vil man kunne finne mange detaljer for den enkelte skattebetaler, og i heldige tilfelle detaljer om slekten som vedkommende skatter for. I byene starter disse omtrent i 1860-årene. Andre skattelister av interesse kan være skoleskatt og fattigskatt som ble utlignet allerede fra 1700-tallet av.

Undervisning

Her er skoleprotokollene en viktig kilde for personinformasjon. De aller eldste kan være fra begynnelsen av 1800-tallet, men de fleste eksisterer fra ca. 1850. Her finnes fremmøteregistret, karakterprotokoller, foreldrenavn, fødselsdato og annet. Dette er en kilde med 60 års klausul, så det skulle være mye å øse av i denne sammenheng. Det er to serier med klasselister, fremmøte- og karakterprotokoller. Andre skoleprotokoller befinner seg i det sentrale fylkesmannsarkiv ved statsarkivene.

Sosiale oppgaver

Fra slutten av 1700-tallet finnes det fattiglister. Fra 1790 hadde man på bygdene bygdekommisjoner, i byene fattigforstandere som lagde slike lister.

Når det gjelder barnevernet fikk man vergerådsloven fra 1896 med register over barn som vergerådet hadde ansvar over. Pleiebarnsbøkene hadde oversikt over pleiebarn, etter lov om pleiebarn av 1905. Fra 1895

finnes det lister over barnebidrag. Disse kildene regnes som særlig personømfintlige med 100 års klausul. Ulykkestrygd ble innført i 1909. En annen trygdeordning er fiskerimann-tallsnemnda av 1908. Denne er det egne lister for.

Helsevesen

Vaksinasjonsprotokoller eksisterer fra ca. 1800, men er mest vanlig først fra midten av 1800-tallet. Jordmorprotokoller begynner omtrent i 1901, definert av jordmorloven av 1898. I disse kan man finne det eksakte tidspunkt for en fødsel om det måtte ha interesse.

Protokoller for privatpraktiserende leger og deres pasientjournaler kan man også forvente å finne i kommunearkiver. For distriktslegene må man til statsarkivene. Disse protokollene er særlig personømfintlige og har 80 års klausul. Det samme har protokoller om tuberkulosepasienter.

Vi besøker et kommunearkiv:

Aust-Agder-arkivet kan på mange måter sies å ha vært startet som en aktivitet ved Arendal Skoles offentlige bibliotek og museumssamling. Det ble grunnlagt i 1832 og besto da av en rekke bøker, skinnbrev, dokumenter og en arkivsamling, donert til byens bedre stilte borgere.

I 1934 ble Statsarkivet i Kristiansand åpnet og det kom da krav om at sakene ved biblioteket skulle overføres til Kristiansand. I 1938 var så Aust-Agder-arkivet og Aust-Agder-Museet

dannet som en egen stiftelse for å ta vare på byens antikviteter. I 1958 fikk Aust-Agder-arkivet og Aust-Agder-Museet hver sin administrasjon, men felles styre. Arkivstyrer ved SAK har inspeksjonsrett overfor fylkeskommunalt og kommunalt arkiv, men ikke depotansvar.

Videre bistår arkivet med hjelp til arkivutdannelse ved det Interkommunale Arkiv, men man har her ikke depotansvar. I andre fylker kan Interkommunale arkiv likevel har depot ved tilsvarende organer som Aust-Agder-arkivet.

Da kommunene ikke har avleveringsplikt overfor Statsarkivene, har en del kommuner i Aust-Agder avlevert sine eldre arkiver til Aust-Agder-arkivet. Av skinnbrev som Aust-Agder-arkivet innehar, er del eldste fra 1341 fra Dypvåg. Til sammen har Aust-Agder-arkivet et par hundre diplomer. Videre finnes det en del brev fra Aust-Agder, og en avskriftsamling, hvorav det meste er fra før 1700-tallet. På kort finnes avskrift av skifterettsprotokoller fra 1700 og 1800-tallet.

Aust-Agder-arkivet har et fylldig privatarkiv. Dette er delt opp i:

- A) et personarkiv med personalia og portrettsamlinger.
- B) et familiearkiv med slekstavler og slektsbøker.
- C) et gårdsarkiv med lokalia.
- D) et bedriftsarkiv hvor man finner arkivalier som rederiarkiv, verksarkiv, bankarkiv, forsikringsarkiv, kjøpmannsarkiv og handelshus og sist men ikke minst:

E) et institusjonsarkiv med fag- og produktarkiv, håndverksarkiver, fartøysarkiver og et foreningsarkiv med skoler, politiske partier og resultatlister.

Videre har Aust-Agder-arkivet en samling med avskrift av skifter på kort. Kortene inneholder kun vitale data så som navn på avdøde, de pårørende og som oftest verdiene i skiftet. Selve teksten til skiftet vil du finne ved Statsarkivet i Kristiansand.

Av interesse er også et fylldig kartarkiv hvor man kanskje, om man er heldig, finner hvor en plass lå for lenge siden. Det finnes også masse referanselitteratur og hele Aust-Agderbibliografien i «katakombene». En del av de sentrale fylkeskommunalarkiv befinner seg i dag ved statsarkivene. For Aust-Agders vedkommende er en del ved Statsarkivet i Kristiansand. Det resterende arkivet i fylkeskommunen befinner seg i etatene, så som fylkesmannens kontor, sykehusene og skolene.

Har du besøkt et kommunearkiv i det siste? **Fortell hva du fant til Slekt og Data: slekt-og-data@disnorge.no (Send gjerne med bilder av/fra arkivet)**

Alf Christoffersens artikkel om kommunearkiver har tidligere stått i Slekt og Data nummer 1 1997.

Oppdatert informasjon

Mye har skjedd siden 1997. Aust-Agder-Arkivet, Aust-Agder-Museet og Aust-Agder fylkeskommunes museumstjeneste ble i 2003 slått sammen og heter nå Aust-Agder kulturhistoriske senter IKS (AAKs). Institusjonen er inndelt i to avdelinger: Arkivavdelingen og Museums- og formidlingsavdelingen.

AAks, arkivavdelingen er depot for papirbaserte og elektroniske arkiv for kommunene i Aust-Agder Hovedarkivene er: Kommunale arkiv, Fylkeskommunale arkiv og Privatarkiv som pr 2012 utgjør ca 8 000 hyllemeter. Fotosamling er på 500 000 fotos. Kart- og tegningssamling som til sammen utgjør ca 3000 stk

AAks, arkivavdelingen holder p.t. til i Barbudalen 39, 4846 Arendal. Dette p.g.a. byggearbeider på Langsæ.

Bestefar var “blandet”. Hva betyr det?

AV BJØRG EVJEN, SENTER FOR SAMISKE STUDIER, UNIVERSITETET I TROMSØ

Sammendrag av foredrag under Slektsforskerdagen 2011 på Statsarkivet i Troms, for DIS-Troms.

Et ungt par kom opp til meg etter en forelesning. De hadde med seg et bilde, et gammelt bilde av et par dresset opp i finstasen. Bildet var tydeligvis tatt i et studio hos en fotograf i mellomkrigstida en gang. “Mannen er min bestefar», sa kvinnen. “Jeg fant han i folketellingen for 1900 og der stod det at han var “blandet”, hva betyr det?” Spørsmålet kunne ikke besvares der og da, men jeg fattet interesse for saken, og bestemte meg for å finne ut av “blanding”.

En sjekk i folketellingen for 1900 viste at bestefaren og hele hans fami-

lie hadde den samme betegnelsen, de var “bl”. Jeg gikk tilbake til tellingen fra 1875, men der var rubrikken for registrering av etnisk tilhørighet for foreldregenerasjonen tom, det samme for 1865. Systemet med etnisk registrering i folketellingene fungerte slik at for dem som var regnet som “norsk”, ble rubrikken stående tom. I 1865 og i 1875 var denne familien med andre ord regnet som “norsk”, mens i 1900 var de registret som “blandet”. Hva hadde skjedd i mellomtiden? Det var ingen registrering av interetniske ekteskap i perioden som skulle ha gitt opphavet til en slik ny benevnelse. At slekta var av “blandet” opphav må ha gått lengre tilbake i tid.

I tidligere forskning er det kommet fram at den etniske registreringen ikke alltid var basert på et ønske om å synliggjøre “finn”, “lapp” eller “kven” i befolkningen. I noen tilfeller var det heller et ønske om å vise hvor mange som var norske, uansett om deres forfedre hadde andre etniske røtter. I dette spesielle tilfellet med bestefaren kan vi tolke funnene slik at den etniske tilhørigheten i de to første årene var underordnet, det som var viktig, var at de snakket norsk og dermed kunne regnes som norske. Det førte til tomme rubrikker der etnisitet skulle vært ført inn. I 1900 tok den som førte registreringen også med “blandet”, og var interessert i å finne ut om de etniske røttene.

Da kom det fram at dette dreide seg om en familie som i situasjonen der telleren innhentet informasjon til sine tellingsskjemaer, ikke hevdet at de var bare norsk, og der alle forfedrene var bærere av ett språk og en kulturbakgrunn. Det kom fram at bakgrunnen var blandet. En feilkilde kunne være at dette var en feilskriving. Det er lite sannsynlig. I følge tidligere forskning finnes det eksempler på at en person av norsk opprinnelse ved en feiltakelse var blitt registrert som same eller kven, men dette var unntak. Dersom en person eller en familie var registrert som lapp, finn eller kven i en kilde, men ikke i en annen, var det meget sannsynlig at i hvert fall noen av forfedrene var av samisk eller kvensk opprinnelse. For det store flertallet kan registrering som same eller kven i én eller flere kilder ses som et tegn på at her var det en person eller en familie som helt eller delvis var av samisk eller kvensk opphav.

Når det i området der bestefaren bodde var tale om at en person var av blandet opphav, avspeilet det at befolkningen hadde en fleretnisk bakgrunn. Fjorden det her var tale om, er i eldre kilder definert som en "finnefjord", det vil si en fjord der en stor andel av befolkningen var av sjøsamisk opprinnelse. Kunne det samme være tilfelle for bestefaren på bildet?

Sjøsamene var ikke klassifisert som en egen kategori i folketellingene på 1800-tallet. Går vi derimot tilbake til 1700-tallet og listene over sjøfinneskatten, som varte til andre halvdel av århundret, kan vi finne tilbake til sjøsamiske familier. For å kunne trekke slike linjer, måtte forfedrene

til bestefaren fra 1900 kunne følges tilbake mer enn hundre år. Slektsforskning fra det lokale området ble da viktig. Med utgangspunkt i bestefaren og hans familie i 1900, kunne jeg gjennom å lete gjennom slektsbøker tråkle meg tilbake til 1700-tallet. Bestefarens familie hadde holdt til i den samme fjorden i hele perioden. Neste steg var å koble opplysningene fra slektsbøkene med listene over sjøfinneskatten. Ikke overraskende viste det seg at mange av forfedrene til bestefaren, stod oppført på listene. En del av bestefarens "blanding" måtte derfor være av sjøsamisk art.

Etter at listene opphørte mot slutten av 1700-tallet har det ikke vært mulig å følge sjøsamene som egen gruppe. De var ikke beskrevet i noen kilder under betegnelsen sjøfinn. Det betyr ikke at de ikke selv stadig hadde en forståelse for at de var "sjøfinner". De bodde på samme sted og levde av den samme fiskerbondetilpassingen som de hadde gjort i uminnelige tider. Det var vanlig at ekteskap ble inngått med en fra andre siden av fjorden, eller i bygda lengre ut i fjorden. I neste generasjon kunne den utkårede være fra det første stedet. Det var ikke uvanlig med giftermål mellom samer, kvener og norske, så også i fjorden der bestefarens slekt hørte hjemme. Det vil si, det er ikke registrert kvener i dette området, så mulige interetniske giftermål må ha vært mellom same og en som var registrert som "norsk". Ved giftermål på tvers av de etniske grensene fikk da sjøsamenes etterkommere forfedre og -mødre av norsk og samisk opprinnelse. Der dette var kjent, fikk de betegnelsen blandet, slik det tydeligvis var tilfellet med den aktuelle

bestefaren. Det må skytes inn at jeg ikke har funnet fleretniske ekteskap som kunne tyde på at andre etniske grupper enn samer eller norske var inne i bildet.

Her må videre bemerkes at vi ikke kan vite når, og om det i det hele tatt, fantes en gruppe sjøsamer som bare hadde sjøsamiske aner, som var 100 % sjøsame og ikke var av "blandet" opphav. Kanskje var de fleste "blandet" også på 1700-tallet. Dette kan vi ikke finne ut av.

Det samme uløste spørsmålet kom myndighetene fram til, derfor bestemte de at kategorien blandet ikke skulle brukes lengre. I folketellingene som senere inneholdt registrering av etnisk tilhørighet, d.v.s. fram til og med 1930, var det "lapp", "finn" og "kven" som ble alternativene. Det må nevnes at i 1930 kom "sam" for første gang inn, og da i tillegg til "kven".

Hva betydde det at bestefaren var registrert som "bl" i 1900? Bestefarens blandede opphav var av samisk-norsk art, og det samiske opphavet dreide seg om sjøsamer. Var da hun som eide bildet i dag av sjøsamisk opprinnelse? Dette er en stor og viktig diskusjon som jeg må få komme tilbake til ved en senere anledning.

Anbefalt litteratur:

- Evjen, Bjørg og Lars Ivar Hansen (red.) 2008: Nordlands kulturelle mangfold, etniske relasjoner i historisk perspektiv.
- NOU 2007:14, Samisk naturbruk og rettssituasjon fra Hedmark til Troms, Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget.
- Kystsamisk Bosetting, Ottar nr. 4 1982.

Dro alle via Ellis Island?

AV LAILA N. CHRISTIANSEN

De fleste slektsforskere kommer før eller senere til en slektning som emigrerte til Amerika.

Mye er skrevet og sagt om det å finne disse slektningene. Om selve emigrasjonshistorien har jeg ikke tenkt å si noe særlig, men her finner du de praktiske rådene:

Før man kaster seg "over dammen" for å finne slekta, må man gjøre grunnarbeidet i Norge. All informasjon, fødselsdata, farsnavn og gårdsnavn må finnes. Ofte ble gårdsnavn brukt som etternavn i det nye livet i det nye landet, men kanskje med en amerikansk vri? Også fornavn kunne bli amerikanisert. Det er derfor viktig at vi vet hva emigranten kunne ha

brukt av navnevarianter.

Emigrantprotokollene for alle norske havner ligger på Digitalarkivet. Husk at det norske politiets emigrantprotokoller startet i 1867, så dersom dine emigranter reiste før dette, må du til andre kilder. Digitalarkivet finner du her: <http://arkivverket.no/digitalarkivet>. Utflytte-listene i kirkebøkene er et bra sted å begynne for de tidlige emigrantene, for så å gå til <http://www.norwayheritage.com> og søke i de tidlige skipslistene der. Husk at mange norske emigranter reiste via Sverige. Svenske emigrantkilder finnes som cd fra <http://genealogi.se> (Emigranten Populär) og på <http://www.ancestry.com>

Mange kontakter meg og sier de har lett og lett på EllisIsland.org – men finner ikke sin slektning. "Alle

dro jo via Ellis Island?" Neida det var hundretusenvis som ikke dro via Ellis Island, og dersom de dro før 1892, ja da var de nok innom en annen anløpsstasjon. Castlegarden.org er ett sted å se, men også andre kystbyer hadde anløp av skip med norske emigranter. Og husk også at mange dro via Canada. Ofte står det at emigranten skulle til "Canada" i emigrantprotokollen, men det kan hende at de kun dro via Canada, og krysset grensen inn til USA. Grensekryssingen (border crossing) er dokumentert i egne lister, og disse finner man på Ancestry.com. Et annet sted man kan finne mange transkriberte skipslistes er på <http://www.immigrantships.net/> men her synes jeg det er litt vanskelig å få oversikt. Man bør allikevel ta seg tid til å se her.

The screenshot shows the FamilySearch website with the header "FAMILYSEARCH" and navigation links: Learn, FamilySearch Centers, Indexing, Blog. The main heading is "Discover Your Family History". Below it are tabs for Records, Trees, Catalog, and Books. A text block states: "Our records span billions of names across hundreds of collections—including birth, marriage, death, probate, land, military, IGI extracted, and more." There are input fields for "First Names" and "Last Names". Below these are filters for "Search by Life Events" (Any, Birth, Marriage, Residence, Death) and "Search by Relationships" (Spouse, Parents). A "Search by:" dropdown is set to "Batch Number". A "Search" button and a "Match All Exactly" checkbox are at the bottom left. A "Reset Form" link is at the bottom right. On the right side, there is a "What's New?" section with a landscape image and text about changes to the site. Below that is a "HELP INDEX" section for the "1940 US FEDERAL CENSUS" with text about free access. At the bottom right, there is a section titled "Online Records Access" with a small image of a document.

Forsiden på familysearch.org – bla nedover på siden og du får opp "browse by location":

Browse by Location

All Record Collections

- Africa
- Asia and Middle East
- Australia and New Zealand
- British Isles
- Canada
- Caribbean, Central and South America
- Europe
- Mexico
- Pacific Islands
- United States

I en del bygdebøker finnes det lister over de som reiste til Amerika som utdrag fra kirkebøkene

"Kjøtt-på-beinet"

Mange synes det er greit å bare ha tall og datoer på sine slektninger, men enda flere ønsker å ha litt kjøtt på beinet, vite litt mer om livet til det mennesket man legger inn i databasen.

Folketellingene i USA, (den første i 1790) gir flere og flere opplysninger jo nyere de er (fram til 1930). Men kun den for 1900 gir fødselsmåned i tillegg til fødselsår. Informasjon om de eier sitt hjem, yrke, hvor mange barn mor har født – og hvor mange av disse som er i live, immigrasjonsår, om mennene har vært i militæret, om de har søkt om statsborgerskap og i 1930 får man til og med vite om de har radio i huset!

Folketellingene (census) i USA ble føderalt tatt opp hvert 10. år. I mange stater ble det også tatt opp folketel-

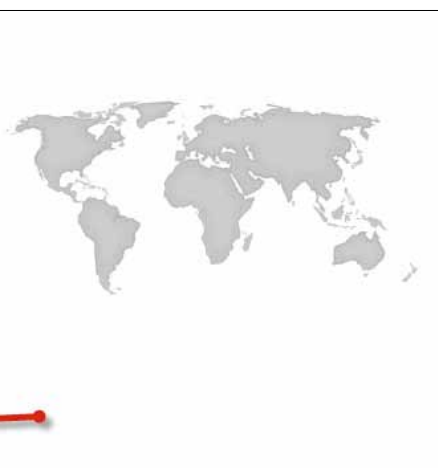
linger på 5-året imellom. Noen av disse inneholder faktisk litt mer opplysninger, jeg har en fra Dakota, og den inneholder navn på foreldrene til den telte. Dette er unikt. Censusene er indeksert og ligger ute på blant annet www.ancestry.com. Men mange glemmer at disse nå også ligger gratis ute på www.familysearch.org. På Digitalarkivet finner man også folketellinger for noen av de "norske" statene, hvor personer med norsk tilknytning er listet. Disse finner du i databasevelgeren, fylke: Utlandet, og så kan du velge kategori Folketellinger og manntall.

Andre kilder kan gi oss enda mer, og annen type informasjon. I tidligere tider skjedde det ikke så mye i de nye byene og bygdene folk slo seg ned. Da var avisene mer opptatt av hva som skjedde i menneskenes liv. Dessverre er de aller beste stedene å lese gamle aviser online betal-baser. Jeg nevner allikevel www.genealogy-bank.com som har aviser skannet og

noenlunde søkbare for hele USA. Her blir det lagt ut nye skanna aviser hele tiden.

Noe jeg selv bruker mye fra avisene er "obituaries" (nekrologer). Disse en gullgrube for slektsforskeren. Her kan man finne hele livsløpet til en person, fødested, utdanning, arbeid, ekteskap, barn og andre etterkommere, både avdøde og nålevende. Og, hvilket begravelsesbyrå (funeral home) som sto for begravelsesseremoni osv. Hit går det an å henvende seg, de har ofte arkiver langt bakover i tid. Noen ganger finner man dessverre bare en liten "death notice". Denne inneholder som regel kun info om dødsfallet, men da har man i hvert fall dato for dødsfall.

Man kan ofte få treff på google.com ved å google etter navnet på avdøde og ordet obituary. Har man dødsdato og sted, går det også an å kontakte den lokale avisen og høre om de kan hjelpe med å lete i gamle aviser etter akkurat din slektning.

Geografisk utvalg – velg United States

Search		Historical Record Collections		19 collections
Minnesota				* Recently added or updated
Place		Title	Records	Last Updated
▼ United States (328)		Minnesota Births and Christenings, 1840-1980	1,204,577	13 Dec 2010
▼ Alabama (12)		Minnesota Deaths and Burials, 1855-1990	1,434,142	13 Dec 2010
▼ Arizona (5)		Minnesota Marriages, 1849-1950	453,361	6 May 2010
▼ Arkansas (11)		Minnesota State Census, 1875	160,919	6 May 2010
▼ California (16)		Minnesota State Census, 1885	227,047	5 Nov 2010
▼ Colorado (2)		Minnesota State Census, 1895	555,334	24 Sep 2010
▼ Connecticut (5)		Minnesota State Census, 1905	1,973,884	25 Jan 2011
▼ Dakota Territory (1)		Minnesota Territorial Census, 1857	45,567	20 Jul 2011
▼ Delaware (10)				
▼ District of Columbia (5)				
▼ Florida (15)				
▼ Georgia (7)				
▼ Hawaii (8)				

Vet du hvor slekta bodde? Velg stat.

Annen lokal info i de gamle avisene er selvsagt som det er i Norge, forlovelser, ekteskap og barnefødsler. Men man kan også finne notiser som for eksempel: (fra genealogybank.com)

**Paper: Duluth News-Tribune
West End Notes (News Article)Date:
1890-02-22;**

Ole Olson yesterday purchased of Becker Svendsen tickets for his wife and little child from Trondhjem, Norway to Duluth. They will arrive by the American line in April".

**Paper: Duluth News-Tribune Date:
1897-07-30**

First Naturalization papers were issued in the district court yesterday to Christopher Johnson of Norway.

Familysearch.org

Til sist vil jeg spesielt nevne Familysearch.org som hele tiden legger ut nye kilder til gratis glede og avbenyttelse.

Her er det mye fra hele verden, mange transkriberte kirkebøker fra Norge, men også indekserte folketellinger, dødsfalls-indekser, ekteskap og fødsler fra USA. Vi skal huske på at det i USA ikke er noen statskirke som holdt orden på kirkelige handlinger og tidlige tiders "folkeregistrering". Så i USA kan det være vanskelig, noen ganger håpløst, å finne en dåps-innførsel, men kanskje helt greit å finne en fødselsregistrering. På Familysearch.org har de fødsels-indekser (birth-records) for mange stater.

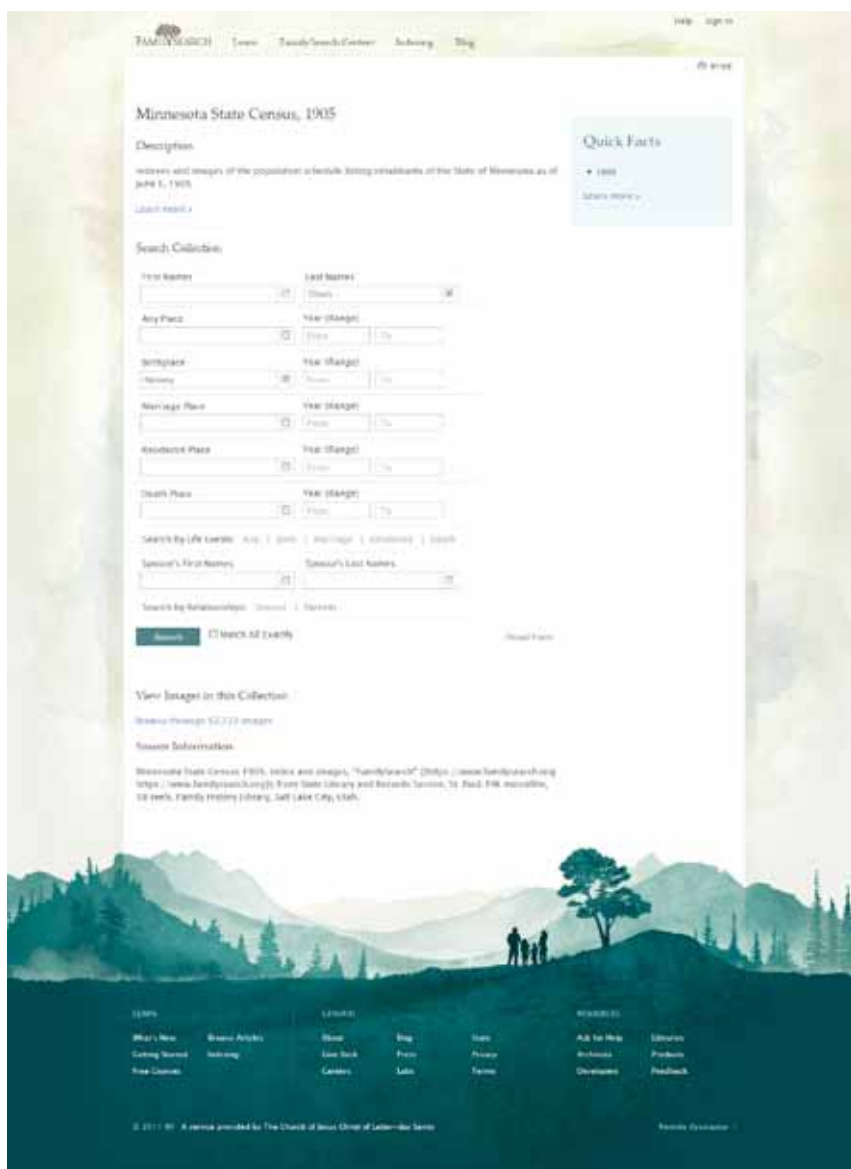
Det er lurt å lære seg å bruke Familysearch, les og let litt rundt, og prøv deg fram i søkemotoren. Husk at jo "strammere" du søker, ved å hake "eksakt" på søkeord, jo færre treff vil du få. Husk også at det er frivillige som har transkribert kildene, ofte personer uten kunnskap om norske

navn og skrivemåter, så skrivefeil forekommer ofte. Men – jeg finner det jeg leter etter oftere enn jeg går "bomtur" på Familysearch.

Les mer:

I Slekt og Data nr. 3/2008 hadde vi flere artikler om temaet, og dette nr. ligger tilgjengelig på DIS-Norges hjemmeside for medlemmer å laste ned. Liv Marit Haakenstad har skrevet en bok "Slektsgranskerens guide til

utvandringen 1825-1930" – som gir mye informasjon om både emigrasjon fra Norge, immigrasjonen til Amerika og en del om kilder og hvor du finner disse. Sverre Mørkhagen har skrevet boken "Farvel Norge: Utvandringen til Amerika 1825-1975" som tar for seg selve historien. Begge disse bøkene anbefales dersom du ønsker å vite mer om temaet.

Minnesota har en egen census 1905- ved å klikke på "learn more" vil du få en god innføring i bakgrunn og annet om denne folketellingen.

Finn din bygdebok

TEKST: AINA JOHNSEN RØNNING

En norsk professor i Iowa startet i 1980 å samle inn norske bygdebøker. Nå har de biblioteksansatte på universitetet i Nord-Dakota registrert og systematisert 1250 norske bygdebøker på universitetets nettside.

The University of North Dakota Chester Fritz Library har kategorisert de norske bygdebøkene på en slik måte at det er lett for deg å klikke deg ned til ditt område for å få oversikt over hvilke norske bygdebøker som finnes. Deretter er det enkelt å ringe ditt lokale bibliotek for å bestille nettopp den bygdeboken du trenger.

Arne G. Brekke ble født i Aurland i 1927. Etter militæret dro han til USA for å studere. Han flyttet aldri tilbake til Norge, men bidro sterkt til norsk-amerikaneres tilknytning til gamlelandet, blant annet ved å arrangere guidede turer til Norge. I 1977 fikk han St. Olavs-medaljen for sin innsats.

Bygdeboksamlingen startet Brekke på i 1980, da han henvendte seg til alle norske kommuner og spurte dem om de kunne sende ham et eksemplar av alle bygdebøkene som var laget i deres distrikt. I 1988 purret Brekke igjen på kommunene, og samlingen vokste betydelig. "As new

Bygdebøker are published yearly, we contact each source to add to the collection, as our goal is to have every book in print in this collection." Uttaler Brekke til Norwegian American Weekly som kom ut 11. november 2011.

Dermed ble den første samlede oversikten over norske bygdebøker på nett publisert på et amerikansk nettsted. Går du inn på <http://library.und.edu/collections/bygdebok/> kan du enkelt klikke deg inn på et kart, eller gå inn via fylker og kommuner, for å se hvor mange bygdebøker som er laget fra dine forfedres hjemsted, og hvilke bøker det er snakk om.

Som språkprofessor er Brekke et vandrende leksikon når det gjelder å kjenne bakgrunnen til gårds- og stedsnavn. Nøkkelen til denne kunnskapen er enkel, skal man tro Brekkes uttalelse til Norwegian American Weekly journalist Larrie Wanberg: "You need to know the relationships of Indo-European languages, the geography, and how to use the tools of research, to accurately interpret place-names. The secret is to learn a little each day to add knowledge throughout life."

En utflyttet nordmann har laget en unik oversikt over norske bygdebøker. Listen finnes på nett – som et klikkbart kart.

Foto: Lars Wanberg

Genealogi og arkeologi – «genealogiske stolpehull»

AV CARL BIRGER VAN DER HAGEN

Når jeg forteller vennlige mennesker om min pasjon for slektsgransking, får jeg som oftest spørsmålet: hvor langt tilbake har du kommet? Man skulle nesten tro at hvis en av slektslinjene bakover i tid ikke kan dokumenteres, så antas det at det ikke finnes aner videre bakover i denne linjen. De fleste av oss har mange andre siktemål med slektsgransking.

Vi bør benytte enhver anledning til å fortelle om noe av det som driver oss: trangen til å få vite mer om våre aner, om deres mer eller mindre møysommelige tilværelse, om deres familie, om deres levkår og yrke og ikke minst om deres relasjoner til andre identifiserte personer i deres samtid. De aller fleste av oss er amatører når det gjelder fortidens kultur, politisk historie eller, for å ta et annet eksempel, medisinsk historie. Likevel holder vi på. Vi går på kurs med stor iver, vi graver i sparsomt undersøkte arkiver og vi utveksler slektsopplysninger. Vi finner sammenhenger som har blitt glemt i historiens løp.

Vårt bidrag til kulturhistorien

Genealogi er avledet av gresk *genea*-generasjon og *logos*-ord/tale/lære, ifølge Wikipedia. I Salmonsens Konversationsleksikon (1920) heter det om genealogi: «Utover sin selvstendige betydning tjener genealogi historien som en hjelpevitenskap av største verdi – man har endog betegnet genealogi, som er

eldre enn historien, som dennes moder» (min oversettelse). I Det gamle testamente står det: «Kom svunne dager i hu, gi akt på årene fra slekt til slekt! Spør din far, så forteller han deg, de gamle kan gi deg svar» (5 Mos 32,7, bibeloversettelsen 1978).

Arkeologi kommer også fra gresk, *arkaios*-gammel og *logos* (Wikipedia). Det brukes gjerne om studier av menneskers materielle kultur som ikke bygger på skriftlige kilder. For eksempel kan man i arkeologiske strukturer etter maskinell flateavdekking av matjord finne stolpehull, kokegroper og andre spor.

Analyser av stolpehullfunn er fascinerende lesning, og noen eksempler kan nevnes. Se også bildeteksten til figur 1.

«Stolpehull er spor i bakken etter trestolper brukt i huskonstruksjoner. Stolper bar hustak, stod langs vegger eller delte opp huset innvendig. De ble gravd ned i bakken for å stå støtt og er ofte synlige som runde mørke avtrykk i undergrunnen. I stolpehull hender det at man finner trerester eller små gjenstander. Flere stolpehull kan sammen vise hvordan bygningen som en gang stod på stedet så ut.» (Riksantikvarens ordliste)

På Borg i Lofoten har man ved bl.a. stolpehullanalyse funnet rester av et stort høvdingsete fra folkevandringstid og vikingtid. Det var to større bygninger som lå oppå hverandre, der det første huset hadde vært ca 64 m langt og 7-8 m bredt (datert til 400-500 e.Kr.). Det andre huset var ca 80 m langt og 7,5-9 m bredt, datert til 600-tallet og synes å ha blitt forlatt på slutten av 900-tallet. (Signe Lillevik, prosjektbeskrivelse UiO 2009).

De arkeologiske utgravinger på tomten for den nye USA-ambassaden på Huseby i Oslo har avdekket de første spor etter langhus fra jernalderen i Oslo. Plasseringen av stolpehullene tyder på at det var ett eller flere treskipete langhus, altså grindbygde hus med parvise stolper som har båret taket. Det kan også være andre typer, et mulig firestolpers-hus, det vil si uthus. Funnene tyder på at det har vært gårdsdrift på Huseby. Hustypen var den gang vanligvis todelt, med både bolig og fjøs. Funn av brent leire med stråavtrykk antyder at veggene var laget av brent leire med flettverk, kunne vi lese i Teknisk Ukeblad 12.08.2010.

Ved omhyggelig gjennomførte og grundig dokumenterte genealogiske undersøkelser kan vi slektsforskere hevde at vi avdekker genealogiske «stolpehull». En skjematisk anetavle (Figur 2) gjengir på en måte de genealogiske «stolpehull». Først når vi gjennom kildegransking har fylt hvert symbol med våre funn, får anetavlen virkelig verdi.

Det var ved å se arkeologiske stolpehull i en større sammenheng at analyser av disse fikk mening i en annen dimensjon i kulturhistorien. På samme vis er det ved å dokumentere sammenhengen i våre genealogiske funn om enkeltpersoner at vårt slektsforskerarbeid får reell kulturhistorisk verdi. Vårt credo, vårt motto i DIS-Norge, er åpenhet og gjensidig utveksling av våre funn. Dette gir vårt mer eller mindre amatørmessige arbeid en ny dimensjon. Det er all grunn til å være bekjent av dette arbeidet.

Utgravinger fra Ringdal i Hedrum, Vestfold. Husets grunnplan er markert med hvite papptallerkener over stolpehullene. (Gjengitt med tillatelse fra Kulturhistorisk museum)

Slektsforskning er som arkeologi, det handler om å finne spor etter tidligere tider og livet man levde da, skriver Carl Birger van der Hagen. Her er en flintspiss funnet i Lier under en større utgravning.

- Russerbarn, jeg?

AV PER JEVNE

Laila gikk i mange år i uvisshet om sin fangefar, men barna i hennes nærmeste omgangskrets visste nok mer enn Laila og hennes bakgrunn enn hun selv gjorde. Voksne snakket. Ofte ble hun kalt russerbarn, uten at hun egentlig forsto noe av dette. Russerbarn? Er jeg det? Noen ropte også tyskerbarn etter henne.

Nå, i voksen alder, tenker Laila ofte tilbake på ting som skjedde – og ting som ble sagt til henne – i barndommen.

Fikk opplysninger av presten

Men når fikk hun endelig beskjed om sin bakgrunn? Om hvem som var faren hennes? - Det var da jeg skulle gifte meg og gikk til prestekontoret for å få en dåpsattest, forteller Laila. – Presten, som for øvrig var en god bekjent av vår familie, satt

med et dokument i hånden da jeg som 21-åring kom for å hente dette papiret i 1967. Men han kviet seg liksom for å gi det fra seg. Jeg fikk det omsider. Der sto mors navn, selvfølgelig, og under "Far" sto det "Krigsfange Paul Sokolenko". At det var et sjokk for meg, er mildt sagt. Krigsfange! Laila begynte å undersøke dette nærmere, et arbeid som ikke var helt enkelt. Men hun fikk vite at far hadde vært fange i Hommeleiren i Øvrebø, ikke så langt fra Vennesla. Der var det 500 sovjetiske soldater

da krigen sluttet, og hun fikk også etter hvert rede på at faren Pavel var ukrainer. Og ettersom hun fortsatte undersøkelsene kom stadig flere opplysninger frem. Navnet på stedet faren kom fra, Ivanivka. Og omsider klarte altså slektsforskeren Novikov å spore opp fangens gamle søster Olga i landsbyen, og også opplysninger om at Pavel ble sendt til Irkutsk i Sibir.

- Letingen tok lang tid, men da jeg omsider fikk svar på det meste, falt en stein fra hjertet mitt. Vi fant min fars gravsted, vi fant Pavels datter og jeg fikk en halvsøster og en venn. Jeg har flere ganger det siste året snakket med Tanja i Irkutsk, både via e-post og på webkamera, der vi kan se hverandre på pc-skjermen. Det har vært storartet omsider å få et svar.

Det var under et møte ved Nord-Norsk Fredssenter i Narvik i 2008 Harald Sødal fra Kristiansand kom bort til meg og spurte om det er mulig å finne en tidligere krigsfange på Sørlandet? Far til Laila Abusland? Harald Sødal er kommunalpolitiker og en ivrig lokalhistoriker, spesielt når det gjelder den annen verdenskrig og fangene fra Sovjetunionen som var i forskjellige leirer rundt om i landet. I alt var det 100.000 sovjetiske soldater som satt som krigsfanger i tyskernes fangeleire i Norge, 13.000 av dem døde i leiren. Fangene kom fra forskjellige steder i Europa, der tyskerne stadig vant større terreng i krigens første fase. Og noen av fangene klarte altså å få barn med norske kvinner, enten under krigen ved at de traff nordmenn etter å ha rømt fra leirene, eller i fredsdagene sommeren 1945. Lailas far var en av dem som hadde truffet hennes mor i dagene etter 8. mai 1945, og før Pavel Petrovich Sokolenko ble sendt tilbake til Ukraina.

Pavel ble tatt til fange i Hviterussland i 1941 utenfor Minsk og ble sendt til leir i Stuttgart, videre til Polen, deretter til Bardufoss og endelig til Hommeleiren ved Vennesla. Å begynne å lete etter fangen Pavel i Ukraina kunne kanskje la seg gjøre, selv om det var gått mange år siden krigen sluttet og man ikke visste noe om Pavels skjebne. Kanskje var han død. Kanskje hadde han flyttet til et annet land. Men jeg lovet å gjøre et forsøk.

Samarbeidet med lokal slektsforsker

Søket etter Pavel ble satt i gang ved hjelp av kilder i Ukraina, men

det nærmeste jeg kom en løsning vinteren 2009 var at jeg fant hans 78 år gamle søster Olga i landsbyen Ivanivka. Noen spor etter Pavel fant jeg ikke da.

Jeg sendte en melding til slektsforskere i Ukraina – Genealogists in Ukraine – og det kom ganske snart et svar fra en slektsforsker som hadde lest meldingen på internett, Andrei Vladimirovich Novikov. Han skrev at han kunne hjelpe oss, om han fikk 400 dollar. Nå var ikke denne summen avskrekkende, i alle fall ikke sett med norske øyne. 2000 kroner etter vinterens noe lave dollarkurs, og han ble tilsendt pengene og de informasjonen vi hadde. Andreis første svar var på engelsk, et språk han innrømmet at han ikke behersket og måtte ha hjelp til å skrive. Men hvis vi kunne akseptere svar på russisk, ville det gå raskere, svarte han. Og det aksepterte vi.

Andrei Novikov kunne tydeligvis sin jobb, han visste hvor han skulle lete, og ganske snart kom det informasjon fra den ukrainske slektsforskeren om at han hadde funnet Pavels 76 år gamle søster Olga i Ivanivka, og at han hadde funnet opplysninger i diverse offisielle dokumenter. Men Pavel var ikke i Ivanivka, heller ikke i Ukraina. Sokolenko er et vanlig navn i Ukraina, blant annet i hovedstaden Kiev er dette et vanlig navn, skrev Andrei.

Stedet skiftet navn

Ivanivka het forøvrig Janivka frem til 1945 og ligger i nærheten av Kiev. Men Andrei søkte videre, og utpå vårparten kom det beskjed om at Pavel var funnet, ikke i Ukraina, men i Sibir! Det viste seg at han var død i 1975, og

Fra venstre: Harald Sødal, Tanja, journalist Ingrid Michalsen fra Fedrelandsvennen, Per Jevne og Laila.

ble gravlagt i Irkutsk, der han hadde bodd og arbeidet siden 1946. Men hvorfor var han i Irkutsk? Han var jo fra et lite sted i Ukraina? Det viste seg at han hadde dratt hjem etter krigen, men landets øverste hersker Josef Stalin hadde i 1941, bare få dager etter tyskernes overfall på landet (til tross for Ribbentrop-Molotov-pakten, også kalt Hitler-Stalin-pakten, om ikke-angrep mellom Tyskland og Sovjetunionen, inngått 23. august 1939) fått laget en lov som gjorde det straffbart for en sovjetisk soldat å la seg ta til fange! Seks dager etter krigsutbruddet kom det fra det hemmelige politiet NKVD følgende dekret med tittelen: "Prosedyre for å bringe for retten fedrelandets forrædere og medlemmer av deres familier". Og det var altså et lovbrudd som i

følge sovjetiske myndigheter også skulle gjelde fangenes slektninger i hjemlandet!

Stalins lov av 1941

En sovjetsoldat hadde to muligheter, han kunne kjempe eller han kunne dø. Lot han seg ta til fange var han moderlandets forræder, het det i lov nummer 270 fra august 1941, som sa at den som ble tatt til fange skal bli fratatt statlige midler og støtte. Og dette skulle også gjelde fangenes familier i Sovjet!

Og den 28. juli 1942, da tyskerne truet Stalingrad, utstedte Josef Stalin sin beryktede ordre nummer 227 – "Ikke ett skritt tilbake". Denne ordren ble for øvrig ikke gjort kjent for de sovjetiske borgere før i 1988, som et ledd i glasnost-politikken (åpenhet).

Pavel Petrovich ble arrestert i 1946 da myndighetene ble klar over at han hadde vært krigsfange i Norge, og sendte ham til Sibir som straff for sin "forbrytelse".

Det viste seg at Pavel i Irkutsk traff den tyske, forviste kvinnen Anna Josefina Wagner. De ble gift og de to fikk i 1950 tvillingene Tatyana og Olga. Olga døde i 2005, men Tatyana lever i Irkutsk, var beskjedne vi fikk. Men vi fikk vite at Anna måtte si fra seg sitt tyske statsborgerskap og bli russer, slik at døtrene kunne studere i Russland. Tvillingenes foreldre giftet seg for øvrig ikke før jentene var fylt 14 år. Tatyana, som opprinnelig var ukrainer, måtte få russisk statsborgerskap for å kunne studere ved universitetet i Irkutsk.

Gamle bilder av Pavel, og helt til høyre av Tanja, tvillingsøster Olga og foreldrene Pavel og Anna

Fikk en søster og en grav å gå til

Da det sommeren 2009 ble klart at slektsforsker Andrei Novikov nærmet seg en løsning på søket etter Pavel, fikk Laila vite at noe ganske snart kom til å skje i forbindelse med jakten på hennes far. Lailas halvsøster Tatyana bor og arbeider i Irkutsk i Sibir. Sommeren 2009 var hun alvorlig kreftsyk og innlagt på sykehus, men heldigvis gikk operasjonen av henne bra.

Laila ble naturlig nok svært ivrig over at vi kanskje hadde en løsning på spørsmålet om hvor det var blitt av hennes far. Og omsider, utpå sommeren, kunne vi fortelle Laila at saken hadde fått en løsning. Laila ble naturlig nok svært glad da hun fikk beskjeden om at hun har en halvsøster i Irkutsk. At pappa Pavel var død var noe Laila egentlig hadde regnet med. Men hun hadde etter mange års ønske om å finne sin fars familie, endelig et svar, og det gjorde godt da hun omsider fikk historien om sin far og hva som skjedde med ham etter krigen. Saken var løst.

Trist melding

I desember 2011 kom det beskjed til Vennesla at Tatjana var innlagt på sykehuset Irkutsk med sterke magesmerter. Omkring 16. desember fikk Laila vite av Tatjanas datter Anna at søsteren hadde kreft i tolvfingertarmen, og at det var lite håp om at hun ville overleve sykdommen. Hun var nemlig to år tidligere blitt operert for kreft ved det samme sykehuset, og legen hadde den gang sagt at hun

sannsynligvis ikke ville leve lenge, da man ikke hadde klart å kurere Tatjana fullstendig for kreften.

Laila snakket med datteren Anna den siste uken før jul, og fikk da vite at Tatjana hadde "vært heldig" som hadde levd så lenge som to år etter operasjonen, slik legen hadde fortalt til familien da hun ble innlagt siste gang.

Den 19. desember kom det beskjed om at Tatjana hadde gått inn i koma, og at man ikke kunne regne med at hun vil våkne igjen.

For Laila var beskjeden om søsterens sykdom, og den stadige forverringen, svært tung å bære. Laila hadde gjennom funnet av søsteren og møtet med henne, fått en virkelig god venn, ikke minst merket Laila den store søskenkjærligheten som vokste frem, både under Tatjanas besøk i Norge og i tiden som fulgte. Hver eneste uke etter at Tatjana reiste hjem til Irkutsk snakket de to

søstre med hverandre på Skype. Tatjana og Laila snakket tysk sammen, et språk de begge behersket meget godt.

Livet sto ikke til å redde for Tatjana. Den 25. desember 2011 døde hun i sitt hjem, klokken 14.30 sibirsk tid. Tatjana ble begravd den 29. desember i hjembyen Irkutsk, klokken 12 lokal tid, klokken 4 om morgenen her hjemme. Laila og venninnen Torill sto opp litt før klokken 4 og mintes Tatjana fra Irkutsk og ukene de hadde sammen i Vennesla.

Dette er utdrag fra et bokprosjekt Per Jevne og Michael Stokke jobber med. I den anledning leter Jevne og Stokke etter flere russerbarnhistorier. Det bør finnes en del, for det var tross alt 500 små og store fangeleire i Norge i årene 1941-45, og 5000 sovjetiske soldater i Finnmark fra høsten 1944 og i ett år.

Nordmenn i Latin-Amerika – ikke bare eventyrere

TEKST: TRINE NICKELSEN

I løpet av knappe 150 år
utvandret én million nordmenn.
Ni av ti dro til Nord-Amerika.
Men hva med dem som valgte
kontinentet sør for Rio Grande?

Hva kjennetegner nordmennene som
dro til Latin-Amerika? Var det enslige
menn som rømte fra økonomisk fallitt
eller ulykkelig kjærlighet i hjemlan-
det? Var det eventyrere som ga seg
ut på mer eller mindre tvilsomme
koloniserings- og forretningseventyr?

Og hvordan ble de mottatt – var
nordmennene ettertraktet som
arbeidskraft i landene de kom til?
Dette er blant spørsmålene som et
stort, tverrfaglig forskningsprosjekt
nå søker svar på.

– Vi vet mye mindre om dem
som reiste til Latin-Amerika, enn vi
vet om nordmenn som slo seg ned
i Nord-Amerika. Innvandrerne til de
latinamerikanske landene mangler
i stor grad i de norske, offisielle
statistikkene, sier førsteamanuensis
i latinamerikansk historie, Steinar

A. Sæther, ved Universitetet i Oslo.
Han leder prosjektet, som omfatter
forskere fra Norge og flere land i
Latin-Amerika.

Skal finne alle

Forskerne har som mål å finne fram
til alle kvinner og menn som reiste
til – og i – Latin-Amerika mellom 1820
og 1940.

– Vi opererer med en ganske åpen
definisjon av immigrant; nemlig
enhver som oppholdt seg i Latin-
Amerika i løpet av disse 120 årene –

og uavhengig av hvor lenge han eller hun ble. Vi kan gå så bredt ut fordi det tross alt ikke var så mange nordmenn som dro. I tillegg til å samle inn materiale fra slektninger, saumfarer vi norske arkiver og biblioteker, forteller Sæther. Forskerne tar for seg et rikt kildemateriale; både brev, dagbøker, memoarer og reiseberetninger.

Utvikler database

Sentralt i prosjektet står utviklingen av en database. Her samles all informasjon om nordmennene som utvandret til Latin-Amerika. Opplysningene henter de blant annet fra lister i norske og latinamerikanske arkiver. Det kan være norske emigrantprotokoller, immigrasjonskontroll i ulike land, oversikt over passasjerer på båter, folketellinger, registreringer over ekteskap og dødsfall i latinamerikanske folkeregistre og kirkebøker.

– Fordi basen ikke er ferdig ut-

viklet, vet vi ennå ikke hvor mange mennesker som dro eller hvem som var i familie med hvem. Jeg antar at det er snakk om mellom fem og ti tusen personer til sammen, sier Sæther.

Det ser ut til at de fleste nordmennene dro til Argentina, Brasil, Uruguay og Chile.

– Buenos Aires var en viktig havneby for norske båter. Men hvordan beveget de seg derfra? Vi skal danne oss et visuelt bilde av flyttemønstre og geografisk mobilitet. Hvor mange det var som dro, til hvilke steder og hvordan dette forgreiner seg ut i Latin-Amerika. Når vi har databasen komplett, kan vi si noe mer presist om dette.

Tar Kjartan Fløgstad feil?

Blant de få som har skrevet om de norske utvandrerne til Sør-Amerika, er forskeren Gudmund Stang og forfatteren Kjartan Fløgstad – som i boka

Eld og vatn fra 1999 forteller historiene til mange av dem som dro. Begge hevder at de norske emigrantene til Latin-Amerika var av en annen kategori enn de som dro til Nord-Amerika. Det var helst unge, enslige menn, mer velstående enn snittet av dem som dro til Nord-Amerika. Mange var eventyrere og rømte vekk fra problemer i Norge.

– Dette tror jeg ikke stemmer. De norske, offisielle statistikkene er basert på emigrantprotokoller hvor bare de som dro på store passasjerskip og betalte for reisen selv, ble registrert. Vi vet allerede nå at flertallet av de norske innvandrerne til Latin-Amerika ikke fins i emigrantprotokollene. Dette skyldes delvis at det bare var de som reiste med ordinære passasjerskip, som ble registrert, og disse var gjerne ingeniører og handelsfolk. Men vi vet at mange reiste med norske lasteskip, eller at de jobbet

Fakta om nordmenn i Latin-Amerika

- Desired immigrants – Frustrated Adventurers? Norwegians in Latin America, 1820–1940 er tittelen på et langsiktig og tverrfaglig forskningsprosjekt som ledes fra UiO.
- Sentralt i prosjektet står utviklingen av HULA – en database over norske migranter i Latin-Amerika mellom 1820 og 1940. Målet er å få en så komplett oversikt som mulig over alle nordmenn som oppholdt seg i Latin-Amerika.
- Basen utvikles ved Universitetet i Oslo og bygges opp gjennom en systematisk gjennomgang av et stort antall kilder i Norge og Latin-Amerika.
- Mål: Få ny kunnskap om utvandring til Latin-Amerika, som er relevant i et større sammenliknende perspektiv og kan tjene som modell for studier av andre migrantgrupper.

seg over, eller kom til Latin-Amerika via andre land. Mange reiste for å jobbe som sjømenn, hvalfangere, gruvearbeidere, guvernanter og tjenestepiker.

Rik reiselitteratur

At de ble oppfattet som eventyrere, er ikke så rart, mener Sæther. Dette har med en tendens i norske reiseberetninger generelt å gjøre – beretninger som Fløgstad i stor grad baserer seg på. Disse framhever eventyraspektet, hvor farlige og uforutsigbare folk og natur er i Latin-Amerika. Det er knapt grenser for hvor barske og tøffe forfatterne framstiller seg selv i sine fortellinger.

– Brev og dagbøker er viktige korrrektiver til dette. Her er det mindre eventyr, men mer om livet i sin ærlige nøkternhet; om hva de får i lønn, hvor mye de greier å spare og sende hjem, hvor mye de lengter tilbake, om kjærlighetssorger. Ikke minst er det svært interessant å lese brev som kvinner har skrevet, der de forteller om motivene de hadde for å reise og om sine latinamerikanske erfaringer. Brevene og dagbøkene gjør historiene mye mer interessante, synes historikeren.

Bidra til historieskrivingen i Latin-Amerika

Et hovedmål med prosjektet er å forstå latinamerikansk historie på en litt annen måte. I kontinentets egen historieskriving har innvandrerne liten plass.

– De fleste latinamerikanere er etterkommere av immigranter på 1800- og 1900-tallet. Spanjoler, italienere og portugisere har selvsagt sin plass i historiebøkene. Men mange

kom også fra Skandinavia, Baltikum, Korea, Japan, Midtøsten og Balkan, og deres erfaringer og betydning er neglisjert i historieskrivingen. De norske innvandrerne var tallmessig få, men er likevel svært interessante som eksempel.

Forskerne har satt seg fore å undersøke immigrantenes geografiske mobilitet. – Vi vil finne ut hvordan nordmennene sprer seg, hvem de mingler med, hvem de gifter seg med, arbeider sammen med, på hvilket nivå de posisjonerer seg sosialt. Vi er også opptatt av hva de forteller om Latin-Amerika mens de er der, og når de eventuelt vender tilbake til hjemlandet, og også i hvilken grad de skaper forestillinger om Latin-Amerika i Norge.

Artikkelen er tidligere publisert i forskningsmagasinet Apollon, som man kan abonnere gratis på ved å henvende seg til apollon@admin.uio.no.

Har du en slektning som dro til Latin-Amerika før 1940? Forskerne er interessert i brev, dagbøker, reiseberetninger, notater og bilder. Ta kontakt med Steinar A. Sæther, epost: s.a.sather@ilos.uio.no

Bilder med spesielle behov

AV NINA HANSSEN

Daglig leder Christian Wig hos Pixellus.

Gamle bilder er viktig for mange slektsforskere, men hva gjør du dersom bildene er av dårlig kvalitet? Kan de reddes? Unge bildebehandlere med Asperger syndrom eller høyfungerende autisme i en nyetablert Oslo-bedrift leverer kvalitet i alle ledd.

Mottoet for det nyetablerte firmaet er "Ta vare på historien" og de tar imot ordrer både fra privatpersoner og firmaer. Initiativtager og daglig leder av Pixellus Christian Wig har selv en sønn med diagnose innen autismspekteret. Han fikk ideen da hans autistiske sønn Marius (18) fortalte med begeistring om nyversjonen av filmen Flåklipa Grand Prix, der hver bilderute var "pusset opp" i forhold til farger, kontrast, støv og riper. Da bestemte Christian Wig seg for å starte opp denne bedriften. Han har tro på at ved å tilrettelegge arbeidsplassen kan hans ansatte bli best i verden på dette område.

Solid kompetanse

Christian Wig har i dag fire personer i Pixellus som jobber med digitaliseringen. I tillegg til sønnen Marius, som jobber en dag i uka, jobber også Håkon, Arild og David her. Men for å bli ansatt kreves en solid kompetanse.

Siden de startet har de digitalisert rundt 600-700 bilder per dag og restaurert mange gamle bilder.

Det er stor interesse rundt det spesielle firmaet som blant annet oppdaterer jevnlig på sosiale medier som Twitter og rett før jul ble de intervjuet av VG-helg.

Håkon var først

Alle som skal ansettes her må gjennom Pixellus nettbaserte foto- og bilde redigeringskurs som ligger åpent tilgjengelig på <http://pixellus.no/training>. Her kan de mest ivrige slektsforskerne selv lære seg hva som skal til for å fjerne støv og annet fra gamle bilder.

– Det er selvsagt også åpent for alle som er interessert i foto og redigering, forteller Wig.

På et av kontorene sitter Håkon (27) fra Lørenskog og redigerer et gammelt bilde. På en time har han tryllet bildet som om det var tatt i dag.

Den fotointeresserte Håkon sier at han stortrives på sin nye arbeidsplass i hjertet av Oslo. Han er veldig glad i å restaurere gamle bilder. De andre kollegene hans digitaliserer bilder mens han pusler med å forbedre det gamle bildet på skjermen. Firmaet er nemlig et spesialisert selskap innen digitalisering, redigering og restaurering av fotografier bemannet med mediainteresserte personer med Asperger syndrom eller høytfungerende autisme.

Det er tidligere VG-fotograf Hans-Olav Forsang som er faglig leder. Den som jobber direkte med de ansatte er arbeidsleder Anne Lise Lunder som har

ansvar for den daglige produksjonen.

– Arbeidet er repetitivt, men krever også stor nøyaktighet og en evne til å "se" en helhet som skal til for å forbedre et bilde. Dette er arbeid som nettopp krever den type dedikasjon, systematikk og detaljfokus som personer med Asperger syndrom eller høytfungerende autisme er spesielt flinke til, sier hun.

Wig nikker. Han har håp om at bedriften kan utvide og også etablere seg utenlands i løpet av noen år. Men først handler det om å bevise at det går an å få en slik virksomhet til å "gå rundt".

Han sier at den største barrieren for å få folk til å levere gamle bilder, er selve sorteringsjobben av hvilke bilder de vil digitalisere eller restaurere.

Nå har han startet et pilotprosjekt som heter «Digitaliser alt» eller «Gi oss hele kassa». Da tar Pixellus imot usorterte bilder i hele kasser eller bæreposer, digitaliserer alt, og legger resultatene ut på en lukket webside som bare den enkelte kunden har tilgang til. Her kan en kunde velge bort så mange bilder hun eller han ønsker, og man betaler bare for de bildene som faktisk beholdes.

– En ganske spennende satsning, sier Wig.

– Så vidt vi vet, finnes det ingen som gjør noe lignende.

Gamle fotografier til reparasjon

AV AINA RØNNING

Mange bruker mye tid og energi på å legge gamle bilder inn i slektsprogrammet. Ikke bare gjør dette slektshistorien mer levende, det blir lett redningen for de gamle familiebildene. For, hvem husker navn på bestemors søskenbarn om 30 år?

Problemet er bare at mange av bildene er i dårlig stand. Fotopapir var dyrt før i tiden, og mange bilder er trykket i frimerkestørrelse. Andre er slitt, knekt på midten eller er skjemt av skitt og rusk. Enda verre kan det være med fargefoto, siden disse falmer med tiden. Sort-hvitt-bilder holder seg i flere generasjoner dersom de er lagret riktig. Det er ganske vanlig at 50-100 år gamle papirfotografier trenger restaurering, men dessverre har også mange fotografier fra 70-årene behov for restaurering pga dårlig trykkkvalitet.

Hva gjør du dersom du vil reparere de gamle bildene dine? Du kan gjøre mye for en billig penge, eller du kan

få profesjonelle til å gjøre jobben for deg.

Hva trenger du av hardware?

Først og fremst må du få bildene dine omgjort til datapixler. Et vanlig digital-kamera kan gjøre jobben, men husk lysforholdene når du avfotograferer de gamle bildene. Legg dem i vinduskarmen eller i overskyet dagslys slik at du slipper å bruke blitzen på kameraet. Husk å stille inn kameraet på den høyeste oppløsningen.

En bedre løsning er å skanne inn bildet. Datascanere kommer i ulike kvaliteter og prisklasser, og stort sett får du det du betaler for. Har du lysbilder bør du spørre etter en skanner som tar lysbilder, og aller helst bør du kjøpe en egen diasscanner. Disse er dyre, men de beste tar hele kassetter med dias, slik at du slipper å bruke hele sommeren på den tidkrevende prosessen det er å skanne inn ett og ett dias.

Har du negativer som skal skannes inn er det anbefalt å la en fotoforeting skanne negativer for deg, dersom du ikke har så mange negativer

at det faktisk lønner seg å kjøpe en negativ skanner selv, de koster fort opp i 5000 – 15000,-.

Det kan hende du trenger å oppgradere datamaskinparken din dersom du skal legge inn mange store bilder. Da trenger du en kraftig PC. Spør gjerne en datakyndig før du setter i gang.

Hva trenger du av software?

Det finnes gratisprogramvare som gjør mye av jobben som de kostbare dataprogrammene gjør – ofte på en mye enklere måte. Picasa har for eksempel en egen "i feel lucky"-knapp som automatisk korrigerer bildet slik Picasa tror blir best. Dette fungerer overraskende bra. Også Gimp er et gratisprogram med åpen kildekode. Programmet er svært kraftig, men kjent for et spesielt brukergrensesnitt som krever litt tilvenning. Det finnes et eget forum på norsk der det beskrives inngående hvordan man går frem – og der man kan stille andre brukere konkrete spørsmål om man står fast.

Gratisprogrammene har selvsagt

Tips fra proffene

– De fleste litt avanserte betalingsprogrammer kan brukes. Det er jo flere forhold som kan repareres, slik som feil eksponering, fargemetning, uskarphet, rifter/støv/bretter, forstyrrende bakgrunn som bør fjernes, skjevheter med mer. Gratisprogrammer er vel noe begrenset i så henseende. Når det gjelder kurs, er det selvsagt nyttig å få demonstrert hvordan man går fram. Jeg synes kanskje dette kunne være kurs som man kjører i lokal regi. Det vil alltid være noen lokalt som

kan demonstrere reparasjon av gamle bilder. Tips kan være at man alltid må jobbe med kopier av originalen som skal repareres, slik at man kan gjøre tabber uten at originalen blir ødelagt, som er den verste fellen sier Arne Langeland.

sine begrensninger. Du kan gi fargene mer metning og bedre kontrastene på en enkel måte, men dersom du skal inn og endre på skader og skitt, bør du investere i en bedre programvare. Selv har jeg brukt Adobe Photoshop mye. Dette er et verktøy med så mange muligheter at man kan gå på både to og tre kurs før man begynner å få oversikten. Patch Tool sørger for at fingeravtrykk og skader forsvinner som dugg for solen, uten at reparasjonen blir synlig for det blotte øye. Man drar en løkke rundt skaden, drar området til et "friskt" område med samme fargetoner, og vips er skaden leget. AdobeLightRoom som primært er et visnings program av bilder over

skjerm eller fremviser, har en forenklet utgave av Adobe Photoshop som også kan brukes. På youtube finner du en rekke demonstrasjonsvideoer for hvordan du bruker Photoshop og andre programmer til å reparere gamle bilder. Uansett hvilket program du velger – husk å lagre bildene i høy oppløsning. Hvem vet hva du eller dine etterfølgere vil bruke bildene til senere, og lagring av data er så billig at det bør ikke stå på lagringsplassen.

Hva koster det å få andre til å gjøre jobben?

Det kan fort ta en liten time per bilde dersom man skal perfektionere et gammelt bilde som er knekt og

skadet. Er man ikke veldig datakyndig kan det være like greit å la andre ta jobben. Både firma og enkeltfotografer gjør dette for en sum som ikke er skrekkinngytende. DIS-Norge har inngått en avtale med Pixellus der medlemmene får 15 % rabatt. Ved restaurering håndteres hel eller delvis oppretting av bilder med skader. Skader som sterk falming, riper og rifter, vannskader og sterke lysskader koster rundt 200,- å restaurere per bilde, enten du bruker en uavhengig fotograf eller et firma som spesialiserer seg på oppgaven.

Sjarm med ødelagte bilder

Ikke alle mener at bildene bør repareres. Fotograf Rolf Steinar Bergli har gått bort fra å reparere gamle familiebilder.

– Med årene har jeg i grunnen blitt mer opptatt av å scanne bilder i best mulig kvalitet og ta vare på så mye som mulig av informasjonen i bildene slik de er der og da. Det at de er skadet er ofte med på å gi bildene en slags verdi eller historie om du vil. Man kan gjerne ta ting vekk og fikse ting. Ofte blir det verre enn utgangs-

punktet, men for de som har erfaringer og kunnskap og riktige verktøy som de behersker, kan det jo bli bra resultater. Først kommer bevaring av fotoene fysisk, så digitalisering og bevaring av opplysningene om dem og videre formidling/publisering og slikt. Er det noe jeg har hatt lite igjen for er tiden jeg har brukt på fotoredigering, det jeg er glad for i dag er det jeg gjorde av grundig scannejobbing og ikke minst innsamling av opplysninger for 10 år tilbake. Sier Bergli.

Slektsforskerskolen del 3

Foto - hva kan man bruke?

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Trenger du bilder til slektsboka di? Har du bilde av oldemor, men ikke bilder av stedet der hun bodde? Du kan enkelt og greit laste ned gamle bilder gratis, så lenge du holder tunga rett i munnen.

Gamle bilder kan ofte brukes uten at man trenger å betale eller spørre noen om lov til å bruke dem. Verne-tiden på vanlig fotografier er 50 år siden det ble tatt, og 15 år etter foto-grafens død. Det vil si at du trygt kan bruke bilder som er eldre enn 1910, dersom du ikke vet når fotografen døde, eller bilder som er eldre enn 1960 der du vet at fotografen døde før 1997. Unntak gjelder dersom du henter bildet fra for eksempel et museum eller en kommersiell aktør som Scanpix. Da må du undersøke hvilke regler de opererer med. Fotograf og kilde bør uansett alltid opplyses – om man vet det.

Mange av de viktigste fotoarkivene finnes nå på nett, og er lett søkbare. De fleste tillater at du laster ned bilder av dårlig oppløsning til privat bruk. Det kan være godt nok til en slektsbok eller et slektsprogram. Husk at å legge bildene ut på nett innebærer å publisere dem, og det krever egne tillatelser og koster som regel mye mer.

Er ditt lokale museum eller arkiv trege med å digitalisere samlingen sin? Ring og spør om du kan ta med deg ditt eget kamera og fotografere av bilder som kan legges inn i slekts-programmet ditt. Preus fotomuseum er blant museene som er åpne for at man kan lage slike reproduksjoner til eget, privat bruk.

Gratis-tjenesten Flickr er et fint sted å starte søk etter bilder utenfor de store byene. Flere arkiver, som Preus og Arkiv i Nordland har lagt ut bilder der. For å finne historiske bilder må du gå inn på avansert søk og presisere at du er ute etter bilder fra ett bestemt område/tema før et bestemt tidspunkt.

Oslo Museum og Oslo by-arkiv:

Oslobilder.no er en felles inngang og søkeportal til Oslo byarkiv og Oslo Museums databaser med historiske oslobilder. Målet med Oslobilder er å gi brukerne en samlet tilgang til historiske bilder fra Oslo. www.oslobilder.no

Oslo Museum har en av de største og viktigste fotosamlinger i landet. Den består av alt fra negativarkiver etter profesjonelle fotografer som Szacinski, Rude og Ørnelund, til enkeltbilder og album fra private. Samlingen inneholder anslagsvis halvannen million bilder på ulike

registreringsnivåer. Byarkivet har mer enn en halv million fotografier etter kommunale virksomheter i samlin-gene.

Bildene og informasjon knyttet til bildene kan lastes ned og brukes vederlagsfritt privat og til undervisning i den oppløsningen de er publisert på oslobilder. Oppløsningen er god nok til å kunne bruke dem til slektsbøker/slektsprogrammer. Husk fotograf og kilde. Det koster fra 100,- og oppover å få tilsendt bildet fysisk eller som digital fil fra Oslo Museum. Oslo Byarkiv selger kun digitale filer, og de tar 150,- per bilde.

Universitetet i Bergen:

<http://www.ub.uib.no/bilder/>
Billedsamlingen ved Universitetsbi-blioteket er en av landets største og mest anerkjente arkiv av historisk fotografi. Samlingen består av enkeltbilder og arkiver av varierende størrelse fra fotografer, samlere og private givere, til sammen omkring en halv million fotografiske bilder. Billedsamlingens brukere er forskere i de kulturhistoriske fag, dagspresse, forlag og interesserte privatperso-ner. Det er særlig den store Knud Knudsen-samlingen som har skapt Billedsamlingens posisjon.

Bilder fra databasen kan lastes ned og brukes vederlagsfritt til privat nett-side i den størrelse og kvalitet som de

foreligger på nettet mot at fotograf og Billedsamlingen oppgis. Bildene som ligger på universitetets nettside og som er gratis å bruke er store nok til at de kan brukes på nett, men har for dårlig oppløsning til at de med hell kan trykkes.

Bildene er lett å finne. Kopier fra arkivet kan bestilles til privat eller offentlig bruk etter bestemte retningslinjer. Bildene lages av en fotograf på avdelingen, og kopiene leveres i de fleste standardstørrelser. Koster fra 100,- og oppover. Husk at bildene ikke kan videreformidles i noen trykket form uten spesiell tilatelse fra Universitetsbiblioteket.

Preus Fotomuseum:

Preus museums samling av fotografi, album osv er for en stor del en internasjonal eksemplarsamling. Den er kommet i stand gjennom Leif Preus innsamling og kjøp på 1970-80-tallet og våre kjøp og gaver etter at museet ble statlig i 1995.

– Samlingen er i liten grad digitalisert siden vi er en liten institusjon med mange oppgaver.

Et annet problem er at de fleste portretter vi har ikke er identifisert. Man vil kunne finne noen påskrevne navn på noen "visittkort-portretter" eller annet, men stort sett er det fotografene, prosessene og stilen vi har vært interessert i. Derfor får vi

ofte gaver når arvinger, f.eks., ikke kan identifisere hvem som er på bildene. Det er altså en samling som egner seg lite til tilfeldig søking. Som nasjonalt museum er det staten som eier vår samling. Vi bare forvalter den. Siden fotografi er sensibelt materiale, så er vi strenge med utlån. Når det gjelder å ta bilder av fotografiene så er det selvfølgelig mulig der bildene er i det fri, dvs når ingen fotograf har opphavsrett. Men der materialet er opphavsrettslig belagt vil man ikke kunne ta en reproduksjon av bildet. Vi har en del bilder lagt ut på Flickr og det vil komme mer. Et nettsted som vi er ansvarlig for sammen med Nasjonalbiblioteket kan være til nytte, Fotoregistrene (inneholder søkbar database på fotografer (spesielt før 1920) og fotosamlinger) www.nb.no/nmff opplyser Hanne Holm-Johnsen, Kurator ved Preus museum.

Fakta om vernetid

Fotografier omfattes av en særordning i åndsverksloven, da mange av dem har kortere vernetid enn 70 år etter fotografens død. Grensene mellom «fotografiske bilder» som har kort vernetid og «fotografiske verk». For slektsforskere kan man ha en tommelfingerregel om at bilder tatt i studio eller av profesjonelle fotografer er verk, og har dermed lengre vernetid.

Vernetid for verk:

§ 40. Opphavsretten varer i opphavsmannens levetid og 70 år etter utløpet av hans dødsår.

§ 41. Når et verk er offentliggjort uten opphavsmannens navn, allment kjente dekknavn eller merke, varer opphavsretten i 70 år etter utløpet av det år da verket først ble offentliggjort.

Vernetid for foto:

§ 43a. Den som lager et fotografisk bilde, har enerett til å fremstille eksemplarer av det, enten det skjer ved fotografering, trykk, tegning eller på annen måte, og gjøre det tilgjengelig for allmennheten. Eneretten til et fotografisk bilde varer i fotografens levetid og 15 år etter utløpet av hans dødsår, men likevel minst 50 år fra utløpet av det år bildet ble laget. Har to eller flere eneretten sammen, løper vernetiden fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende.

Nytt om adopter en eidsvollsmann!

AV ELI FURE, UNDERDIREKTØR PÅ RIKSARKIVET

Prosjektet Adopter en eidsvollsmann ble lansert den 14. oktober 2011, og oppnådde snart interesse i landsdekkende presse. Det går ut på å kartlegge etterslekten til alle eidsvollsmennene og er et samarbeid mellom Riksarkivaren og DIS-Norge. Prosjektleder i DIS-Norge er Mette Gunnari, i Riksarkivet Eli Fure. DIS-Norges hovedansvar er kontakt med slektsforskere, samt innlegging av slektsdata fra forskerne på siden vår www.eidsvollsmenn.no. Arkivverkets hovedansvar er det historiefaglige som ikke dreier seg om slektsforskning, og kontakt med relevante institusjoner i forvaltningen, for eksempel Datatilsynet. Begge står for produksjon av innhold til portalsiden og arbeider med informasjon, det daglige redaksjonsansvaret for nettstedet ligger hos DIS-Norge.

Stor interesse, noen har stor etterslekt

Etter lanseringen strømmet mengder

av e-post inn til eidsvollsmenn@disnorge.no. Telefonen kimte i DIS-Norges lokaler, noen henvendelser fant også veien til Riksarkivet. Fortsatt står prosjektet langt fremme i manges bevissthet, de fleste nikker gjenkjennende, når jeg nevner det for folk jeg treffer i ulike sammenhenger.

Er da alle bortadoptert? Nei, fortsatt venter noen på kjærlig interesse og omsorg. Det dannet seg raskt noen klynger av eidsvollsmenn hvor flere ønsket å adoptere. Som regel var det eidsvollsmenn med stor etterslekt, for eksempel representanten Christoffer Borgersen Hoen, bonderepresentant for Buskerud. Han gjorde seg ikke særlig bemerket i debattene på Eidsvoll, men har tydeligvis grunnlagt en livskraftig etterslekt. Blir han den eidsvollsmannen som har størst etterslekt, mon tro? Vi vil aldri vite sikkert, for med undersøkelser av etterslekt, er antall etterkommere i dag det store ukjente. Men det kunne være artig å vite hvor store forskjell-

lene i etterslekt blir på 200 år.

Tilknytningen til dagens etterkommere gjør prosjektet interessant og relevant for mange. Er den historiske bevisstheten så sterk at de fleste som er i slekt med en eidsvollsmann faktisk vet det? Det vil tiden vise. Sikkert er det at mange personer fra ulike grener av samme slekt ikke vet om hverandre. Det oppdaget vi raskt, for mange etterkommere kontaktet oss for å melde at de gjerne står til disposisjon for "adoptivforeldrene" med sin kunnskap. Blant etterkommerne var det åpenbart mange som ikke kjente hverandre.

Kartlegging til dags dato og personvernet

Den store, positive interessen blant etterkommerne, gjør at vi ser lyst på mulighetene til å trekke slekter helt frem til i dag. Vi var ikke sikre på det da vi planla prosjektet, og la opp til et tofasert prosjekt. I første fase skulle vi primært kartlegge avdøde personer, med andre ord frem til ca 1920. Deretter skulle vi se nærmere på løsningsfor å involvere etterslekten frem til i dag. På den måten ville spørsmål om personvern ikke bli påtrengende i første omgang. Men etterslekt som kontaktet oss, ville gjerne ha så mange opplysninger som mulig og så tidlig som mulig. Dermed smeltet de to fasene sammen og personvernproblematikken ble mer akutt.

Vi tok ny kontakt med Datatilsynet for å få klarlagt hva vi kunne publisere uten eksplisitt innhentet samtykke fra den enkelte. På den tiden hadde

nettstedet vært operativt et par måneder og Datatilsynet kunne se mer konkret hvordan sidene våre artet seg. Tilsynet konkluderte med at vi kan legge ut navn, slektskapsrelasjon, fødselsår, fødested og nåværende bosted for nålevende etterkommere. Forutsetningen er at den enkelte etterkommer kan ta kontakt med oss og få fjernet informasjon om seg selv, hvis personen av en eller annen grunn ønsker det. Dette forbeholdet har vi hatt med fra første dag av på nettstedet vårt.

På oppfordring fra slektsforskere har vi også lagt opp til at den enkelte slektsforsker kan levere inn foreløpige versjoner av slektsforskningen flere ganger. Vi ser at det er en stor fordel å få stoff raskt inn på sidene våre. Straks vi får resultater, kan anesammenfall og arbeidsfordeling mellom slektsforskerne avtales. Allerede nå har noen av slektsforskerne også fått tips om barn født utenfor ekteskap. Det har ført til omfattende forgrening og ytterligere tilføyelser av personer, som vil komme i neste versjon.

Oppfordringer!

Slektstrærne behøver derfor verken være perfekte eller komplette frem til i dag før en versjon sendes inn. Det er flott at sidene fylles, og vi ser at prosessen er levende. Derfor disse appellene til slutt:

- **Adoptivforeldre:** Ikke la en eventuell prestasjonsangst eller ambisjon om det komplette forhindre deg i å legge ut noe foreløpig!
- **Slektsforskere med interesse for eller tilknytning til Sørvestlandet:** Ta kontakt! Særlig eidsvollsmenn fra denne landsdelen mangler adoptivforeldre.
- **Alle andre:** Ta kontakt med adoptivforeldrene, hvis dere har informasjon å komme med! Adressene finnes her: <http://www.eidsvollsmenn.no/oversikt-over-eidsvollsmennene>.

Status: 223

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Jeg kom over en formor med det vakre navnet Indianna. 1900-tellingen forteller om 23 Indianna i Norge, 8 i Troms, 5 i Nordland, en i Trøndelag og en i Møre og Romsdal. Gravferdsbasen forteller om hele 148 Indianna bare i Nordland. Det var ikke uvanlig at fattigfolk nordpå tok til seg merkelige navn fra utlandet, og jeg har hørt rykter om både en rullegardine og en margarine fra Lofoten, der morsslekta mi er fra. Det fant jeg imidlertid ikke i noen folketelling, så det er antakelig god, gammeldags nordnorsk jug.

Slektsforskere på sosiale medier?

KRONIKK AV NINA HANSSEN, NESTLEDER I DIS-NORGE

Internett har gjort slektsforskning enklere. Men hva skal vi egentlig med disse nymotens sosiale mediene som «alle» snakker om?

I de siste månedene har jeg reist rundt for å snakke om sosiale medier i slektsforskning og gitt noen råd om hva slektsforskere bør ha i bakhodet før man legger ut «alt». Det er moro

at interessen for lokalhistoriewiki er så stor.

Vær kritisk

Det er lett å la seg begeistre av Facebook, Twitter, YouTube, blogger og andre sosiale medier. Samtidig er det viktig å stille kritiske spørsmål til den nye trenden.

Jeg er selv en digital innvandrer og er mest på de sosiale medier for å holde kontakt med venner, sosialisere

eller dele interessante artikler og synspunkter med andre. Mine barn er digitalt innfødte og tilbringer mye tid på sosiale medier via spillkonsoller som Playstation, Xbox og Nintendo.

Mora mi og min samboer tilhører nok den tredje kategorien, nemlig gamliser, som ifølge professor Inge Krokan snakker mye om krigen, er redde for internett, har kassettspiller og husker den gang det var dans på lokalet.

I den siste tiden har jeg sett at noen av disse nostalgikerne har mye glede av sosiale medier. Blant annet er det mange eldre som har egen Facebook-profil og bruker også jevnlig SKYPE, der du kan prate med dine barn og barnebarn gratis via PC-skjerm.

Sosiale medier handler mye om innholdsdeling, nettverksbygging, underholdning, sosialisering og formidling.

Facebook, som nå har søkt om å bli et børsnotert selskap, har i dag utrolige 845 millioner brukere i verden og snart tre millioner brukere i Norge. Det har tatt helt av – til de fleste sin glede, men til andres store frustrasjon.

På Facebook og de andre sosiale mediene oppfordres vi til å legge ut mest mulig data om oss selv. Vi er redaktører av våre egne tanker. Det er en åpenbar problematisk side da få er like kritiske til seg selv som de er til andre.

Derfor: Før du legger inn alt, er det noen ting du bør ha i bakhodet. For eksempel opphavsrett, forfatterskap,

Fotograf: Lisa Turøy Christiansen

identitet, etikk, estetikk, retorikk, styring, personvern, handel, kjærlighet, familie og også oss selv. Dette er viktige momenter du bør tenke nøye igjennom når du oppretter en profil på sosiale medier.

Fare for rolleblending

Når du fyller inn det Facebook og andre ber deg skrive inn, hvisker du samtidig ut skille mellom privatpersonen, yrkesutøveren, politikeren, slektsforskeren eller andre roller du har i samfunnet.

Mitt råd til slektsforskere som tenker seg inn på Facebook er at du tenker nøye gjennom hvem du deler med, via innstillingene for personvern og applikasjoner.

I utgangspunktet eier du alt innhold og all informasjon som du publiserer på Facebook, men når det gjelder innhold som er beskyttet av åndsverkrettigheter, for eksempel bilder og videoer (åndsverkbeskyttet materiale – og det veldig mye!), gir du dem følgende spesifikke tillatelser, underlagt disse innstillingene. Samtidig gir du Facebook en ikke-eksklusiv, overførbar, vederlagsfri og verdensomfattende lisens, underlisensierbar, til å bruke alt åndsverkbeskyttet innhold du publiserer på eller i forbindelse med Facebook. Når du sletter åndsverkbeskyttet innhold, slettes det på en måte som ligner på når du tømmer papirkurven på en datamaskin. Det kan ta tid før alt er på søppeldynga. Fjernet innhold kan fortsatt ligge lagret i sikkerhetskopier i en rimelig tidsperiode.

I tillegg må slektsforskere oppføre seg skikkelig på de nye mediene. Det er lett å bli kastet ut hvis du trakasserer eller truer andre.

Men når slektsforskere har lært dette og har et kritisk blikk, må dere ikke glemme at det også ligger mange flere muligheter på sosiale medier. Her kan du søke opp nålevende slektninger, her kan du etablere egne lukkede slektssider og blant annet lage egen lukket side foran slektstreff der kun inviterte kan se hva som legges ut.

Lokalhistoriewiki

I tillegg er det mange muligheter på lokalhistoriewiki.no som drives av Norsk lokalhistorisk institutt (NLI). Her lastes artikler og bilder opp av frivillige med interesse for og kompetanse innen områdene den dekker. Både faghistorikere og amatører er velkomne som bidragsytere. For slekthistorikere mener jeg det er både interessant å lete etter stoff i denne spesielle wikien, men også interessant å bidra med stoff selv.

Lokalhistoriewikien vil kanskje først og fremst være aktuell for å gi kjøtt på beina til slekthistorien, gjennom bakgrunnsinformasjon om for eksempel steder og hendelser. Men en slektsforsker kan også være heldig å finne stoff om akkurat de personene de leter etter, med lenker til andre i slekta. I tillegg til gjennom vanlige søk, vil de kunne finne personer inndelt etter kommuner, yrker og så videre gjennom de ulike kategoriene.

Om slektsforskerne selv er interesserte i å bidra med stoff, er det også mange muligheter. Lokalhistoriewiki vil for eksempel gjerne ha biografiske artikler på wikien og har konkrete hjelpesider for hvordan dette kan gjøres. Her er ingen for liten til å få sin biografi.

For slektsforskere som er opptatt av den nære fortid, vil det sikkert også være interessant å lese eller bidra med minnemateriale om personer. Det finnes mye stoff av den typen i wikiens kildearkiv med tilknyttede metodeartikler.

Norsk Lokalhistorisk institutt (NLI) er også med i prosjektet Historisk befolkningsregister. I forprosjektperioden ble det satt opp en prøvewiki med tabellarisk informasjon fra folketellinger, kirkebøker og så videre. Tanken var at denne i neste omgang skulle kobles sammen med lokalhistoriewikien, slik at folk kunne finne/skrive mer utfyllende artikler der om personer og bosteder. Men foreløpig er ikke dette prosjektet realisert. Men kanskje har slektsforskere muligheten til å påvirke dette?

Det hører med til historien om sosiale medier at du også kan bli avhengige av dem. En fersk undersøkelse fra Chicago University som er basert på en undersøkelse fra Tyskland viser at det for noen er «vanskeligere å motstå sosiale medier enn røyk, alkohol og sex.» Så du er herved advart.

Slekt og Data presenterer slektsblogger:
<http://livofs.blogspot.com/>

Min digitale verden

Liv Ofsdal jobber i DIS-Norge og er absolutt en av de viktigste bloggerne for slektsforskere. Her kan du enkelt følge med i hva som skjer i slektsforskerfaget, du kan følge Livs jakt på en Eidsvollsmann og du kan få et lite innblikk i hva hun ellers er interessert i.

Utdrag:

Siden jeg har publisert min slektsbase på nett får jeg stadig henvendelser som "Kan vi være i slekt?" Det er nettopp derfor jeg har publisert slekten min, for å knytte kontakter som ellers ikke ville funnet hverandre. Den siste henvendelsen jeg fikk her forleden var fra våre naboer i øst og lød ca sånn:

Hej!

Jag hjälper en vän att släktforska och hamnade på er sida. Hoppas det finns möjligheter att få hjälp att finna släkt som hamnade i Norge. Jag söker eventuella barn och barnbarn till en man som hette Gustav Ragnar Svensson, född 16/8 1900 i Sunne, Värmland, Sverige. Han gifte sig 4/1 1926 med Alma Lovise Ludvigsdatter, Nybakk, Eidskog. Enligt er sida ska hon vara född 1901. Tyvärr fanns inga ytterligare uppgifter om deras familj. Gustav Ragnar Svensson har en dotter, XX född i Sunne. Hon lever ännu och det vore intressant att få reda på vad som hände hennes far och om hon har halvsyskon i Norge.

Tack på förhand!

Jeg sjekket selvfølgelig basen min og fant ut at dette var noe perifer slekt til min mann, men jeg hadde de jo i basen min. Jeg

sjekket ut diverse nettsider men kom ikke stort lenger med det...jeg hadde ikke registrert noen barn på denne svensk/norske familien.

Så gjorde jeg det enhver slektsforsker som står fast bør gjøre, jeg la ut et innlegg på et forum for etterlysninger av slekt. Valg av forum var helt naturlig for meg; Slektsforum, som er det forumet vi har i DIS-Norge. Der klikka jeg meg fram til forumet for Eidskog, som var området Gustavs hustru kom fra.

Det dukka først opp et svar (etter kun 19 minutter!), dåpen til en sønn ble funnet. Så kom nok et svar, fra Finn som ba meg sende han en e-post - han hadde oversikt over denne familien!

Det tok ikke lange tiden før rapporten var i innboksen min, kontakt over grensen var oppnådd. Finn jobber med å finne mer info, og Gustavs datter i Sverige (på 91 år!) får kontakt med hittil ukjente norske slektninger! Dette må vel kalles en solskinnshistorie!

Vurdering

Liv skriver mye, hun er svært engasjert i DIS-Norge og kan både oppdatere deg på hva som skjer rundt omkring i DIS-Norge, og gi gode tips til din slektsforskning. Språket er muntlig, men innleggene kan være både lange og innsiktsfulle. Absolutt en blogg man bør følge. Liv skriver flere innlegg i måneden, så her er det bare å finne frem datamaskinen og logge seg på! Slektsbasen hennes er forbilledlig og kan gjerne kopieres. Ikke bare er den oversiktlig, den er også lettlest med mange fine bilder.

Liv selv sier:

Det med blogging tok litt av for noen år siden - "ALLE" skulle ha sin egen blogg - spesielt blant oss faste på DISchat (som jeg har frekventert siden starten i 2003).

Jeg ble nå også overbevist etter hvert, og valget falt på blogspot. For min del av en enkel grunn: Den er gratis og enkel å komme i gang med og sette seg inn i. Jeg har faktisk kikket litt på wordpress og ser

den har mange flere muligheter, men er mye mer avansert å sette seg inn i. For meg er bloggen mitt "fristed" hvor jeg kun representerer meg selv og ikke DIS-Norge...så jeg er nok litt vel uhøytidlig der i blant.

Jeg startet med slektsforskning i 2002, bloggen min så dagens lys i 2007. Jeg har fått en del henvendelser på bloggen min av slektsmessig art og som har gitt meg nye relasjoner i slektsbasen min.

- Hvorfor har du egen slektsside? (<http://lofsdal.net/slektami/>)
- I håp om å komme i kontakt med for meg hittil ukjent slekt. Programvaren er TNG - som er en forkortelse for The Next Generation. Jeg valgte denne løsningen fordi jeg synes den har et bra bru-

kergrensesnitt, den har ferdige design-temaer og virker tiltalende på meg. Å sette den opp var en utfordring, men jeg kom meg gjennom ved å følge brukerveiledningen slavisk. Jeg hadde nok en liten fordel fra tidligere oppsett av andre nettsider, men følger man brukerveiledningen til punkt og prikke antar jeg at de fleste får det til.

61 millioner medlemmer
950 millioner profiler

21 millioner slektstrær
38 språk inkludert norsk

Gratis private familiesider på www.myheritage.no

Finn slektninger med Smart Matching™ teknologi

Family Tree Builder™ - gratis slektsgranskings-programvare

Gratis MyHeritage app for iPhone, iPad & Android

Spesialtilbud kun for DIS-Norges medlemmer

30% rabatt på MyHeritage PremiumPlus abonnement

Bruke denne rabattkoden ved betaling: DISNOR2012. Gyldig til 31. mai 2012.

Tippoldis: Goro og Embret med gobelinkulisse. Bildet lurte meg i mange år til å tro at de bare hadde Marit og Ola, mens i virkeligheten har jeg drøsser av ukjente firmenninger etter deres lillesøster.

Oldeforeldrene: Sæming og Marit med de ni barna som levde opp, alle propert borgerlig antrukket. Min morfar Sigurd er nr. 2 fra høyre i bakre rekke.

Slektsklenodiet

AV HANNE ISDAL

Den ene broren min fyste på bestefars vandrepokal og for eldstebror var det hipp som happ innen større sølvgenstander. Dermed endte jeg som lykkelig eier av et sterkt symbol på slektens kontinuitet: Kaffekanne med inngravert eierhistorikk.

En ting er å ha klare indisier for en gjenstands alder. Her står det gråprikket på sølv at denne kannen er antikk. Enten den faktisk var en bryllupspresang i 1860, eller noe tippoldefar investerte i ved et senere bryllupsjubileum.

Avstandsforelskelse

I tillegg forteller kannen et par ting om eiernes personlighet. Rendøler og deres ætlinger er kjent som nøysomme folk. For eksempel særpreges Sør-Østerdalsbunaden av lite sølv og fraværende broderier. På kannen vises dette gjennom rasjonering med navnelengden. Du betaler tross alt per bokstav. Mest knegen i så måte er oldeforeldrene. Sæming Akre, som giftet seg med odelsjenta Marit fra Aas i 1889 er gravert som S.M.Akre.

Jeg kjenner alles fulle navn, dels gjennom mors fortellinger, dels gjennom en fetter som er ivrig på slektsforskning. Bakover gjennom århundrene giftet Rendølene seg stort sett på kryss innen egen bygd. Kanskje ikke så rart: Grandtanten som forelsket seg

Eierne nå: Slektsklenodiet ved bryllupsbildet vårt. Nå som vi er gravert sammen på kannen må vi bare holde oss lykkelige alle våre dager.

i en kar fra Koppang, gikk et par-tre mil tur/retur hver søndag etter kirketid for å treffe sin utkårede.

De to første som drakk av kannen kan jeg innbille meg hadde stevnemøter i båt på Storsjøen. Ikke akkurat tøffelavstand for Embret Aas og Goro Hallsteinsdatter Sjøli heller.

Mer enn et fortepiano

Det som fascinerer meg med slektskunne er de gode historiene. Overlevende snutter av levd liv – brukt for å fenge eller oppdra kommende generasjoner. Bestefar Sigurd Akre-Aas var ikke gamle karen da han ble bitt av harabikkja. Langt til doktoren? Da syr vi igjen gutten med beksømtråd. Moral: Vokt Dem for Hunden!

At Sigurd fikk møte Solveig, skyldes en kombinasjon av Christiania-krakket og oldefar Sæmings idoldyrking av omgangsskolelæreren. Selv hadde han forlenget skolegangen med å følge lærerens reiserute. Ved innbytte fra skogsgård til bygårder for spottpris i Oslo, kunne han gi sine barn bedre utdanning. Husk at folkeskolen ikke ble innført før i 1889, med ulikt pensum for byskole og landskole frem til 1959.

I dag er det humor å lese gamle skolebøker: Sæming Akre lærte for eksempel nyttige fraser som "Eier Deres Søster et Fortepiano?" og "Har De bragt med Dem Sølv?" I boet fant jeg hans "Cursus paa 100 Timer i Engelsk - en lærebog i det engelske Sprog utarbeidet efter Ollendorffs Methode", utgitt 1873.

Fant dem på nettet

Da SSB nylig slapp folketellingen fra 1910 fant jeg begge mors foreldre i Oslo. Sigurd i Grønnegata 20, Solveig i Ullevålsveien 15. Solveigs far står oppført som fargermester. Da familien senere flyttet til Moss, åpnet de renseri. I dag er det renseri i den ene av to sokkelenheter folketellingen kan vise til.

Skal tro om det var danske Sven og Marie fra Drammen som først startet den type virksomhet i lokalet? Mens Marie betjente disken, hadde eldste datter Solveig rollen som familiens husholderske. Flaks for meg at hun rakk å treffe Sigurd på danseskolen midt i travelheten. Det skjedde i 1918.

Oseaner av tid

Kaffekannen viser til lange lykkelige ekteskap. En

Mormorsmormor: Her er min 2 år gamle mor i selskap med sin mor, mormor og mormors mor. Bildet viser kontinuitet - og at hver generasjon har sin måte å bli gammel på. Storebror rakk å avbilde fortsettelsen, med mamma i tet for sønn, sønnesønn og sønnesønns sønn.

Foreldrene: Mamma og pappa holdt en mindre formell stil. Sjekk imidlertid skoene hans: Jeg var rundt 18 første gang jeg så min far uten fottøy - og brøt ut i sjokk: Neimen, det der er jo MINE føtter! Nå er begge borte og jeg har fått mer enn kroppslig arvegods

annen del av familiemytologien forteller at den slags ikke kom rekende på en fjøl. I besteforeldre-generasjonen handler det om at Rendøler gjerne er langdrygt gjennomtenkte. Sigurd fikk jo aaldri ut finger'n.

Oldemor var motstander av forbindelsen. Som hun sa da Solveig besøkte en febersyk Sigurd på soverommet hans etter fire års forlovelse: "De må huske det frøken Svendsen, at en ung pikes rykte er så skjørt, så skjørt". Bryllupet sto etter ni år, i 1927. Onkel Magne var visstnok ikke særlig fornøyd med at han kom så raskt etterpå...

Å "måtte gifte seg"

Mine foreldre kunne ikke regne med noe så flott som kaffekannen, siden de stakk til Bergen for å gifte seg i 1954. De hadde kjent hverandre i tre måneder og vært forlovet i fjorten dager. Han skulle dømmes en serie håndballkamper på vestlandet = bryllupsreise. Hun la igjen utgaven av Norsk Lysingsblad i avisurven hjemme og regnet med foreldrene kunne legge to og to sammen da de oppdaget hun var borte.

Slekten fikk imidlertid 1+1 til å bli 3. Hva skulle nå pianospillende Marit fra Falck-Ytters plass med arbeidergutten fra to rom og kjøkken på Sinsen? Dattersønn av villfarne Oline fra Isdalstø, hvis "uekte barn" ble satt bort til onkler. Nei, siden Marit åpenbart hadde måttet gifte seg, fulgte sanksjoner. Da det ble desember og det hverken hadde dukket opp barn eller synlig mage, fikk hun bryllupsgavene til jul isteden.

Skrapkaka

Jeg er født i 1969, året etter at morfar Sigurd gikk bort. Et resultat av at Marit og Leif Isdal var alene på hytta i Rendalen for første gang på 11 år. Takk til storebrødrenes speiderleir og teatervennene som reiste hjem tidlig!

Jeg har tilbragt mye av oppveksten der oppe hvor kaffekannen startet sin vandring. Fra jeg var seks uker gammel og ble vasket i bekken, til senere års oppdagelsesferder med egen mann. Som mamma sa første gang vi begeistret fortalte om utsikten fra Renaafjellet: "Hva hadde dere der å gjøre? Vi går da aldri nordover!"

Nye tider gir nye veier. Jeg har likevel tenkt å gamble på en viss grad av tradisjonalisme. Det er tross alt ingen skilsmissehistorikk på gemalens side heller. Kannen ble levert til gullsmeden for gravering av Hanne Isdal og Lars Birger Nielsen 2001. Barnet vi venter står fritt i valg av ektefelle – men de tre neste generasjonene bør helst finne noen med korte navn før kannen er full.

Har du et slektsklenodium i familien? Send inn ditt klenodium til Slekt og Data!

DIS-Sør-Trøndelag har medlemsmøtene på DORA

TEKST OG FOTO ODDVAR MUNRO-JENSSEN

DIS-Sør-Trøndelag inngikk høsten 2010 en samarbeidsavtale med Statsarkivet i Trondheim. Foruten å arrangere medlemsmøter gir avtalen laget muligheten til registrering av kilder og bruk av ressurser ved arkivet. Dette gjelder også kilder som finnes ved IKA (Interkommunalt arkiv) og Byarkivet. Avtalen har gitt DIS-Sør-Trøndelag adgang til flere kilder som kan være aktuelle for fotografering/scanning og avskrift.

Medlemsmøter

DIS-Sør-Trøndelag har siden januar 2011 hatt møtene sine på møterommet i fjerde etasje hos Arkivsenteret DORA i Trondheim. Møtene er første torsdag i hver måned og varer fra klokken 1830 til rundt klokken 2100. På møterommet er det to projektorer som gjør at alle får med seg det som blir vist under foredragene.

Flytting av møtene til DORA har ført til at det er flere som kommer. På noen av møtene har det vært nesten dobbelt så mange som da møtene var på Rostenhallen.

Nærheten til arkivet har også gjort det lettere for foredragsholderne å vise fram arkivmateriale som ligger i magasinene. Av det som er vist på de siste møtene kan nevnes militære ruller, sinnssykeprotokoller og skifter.

Møtene er på torsdag, og den dagen er det langdag på arkivet med åpent til klokken 1800. Det gir mulighet til å bruke lesesalen før møtet starter. Da kan du sjekke kilder og annet arkivmateriale som kan være av interesse.

DIS-kroken

DIS-Sør-Trøndelag har en pc på lesesalen – DIS-kroken - der du finner informasjon og linker til ulike kilder

som ligger på nettet. Her finner du mange svenske kilder bla. folketellinger og dødboken 1901-2009.

Her kan du også logge deg på Ancestry og søke gratis i Amerikanske og Canadiske kilder med DIS-Sør-Trøndelags abonnement.

I pausen får du kjøpt nystekt vaffel og kaffe eller brus mens du slår av en prat med de andre som er på møtet.

Ny-kroken

Etterpå kan du se på informasjonsmaterialet som DIS-Sør-Trøndelag har lagt ut om foreningen. Da kan du også kjøpe bøkene DIS-Norge 20 år 1990-2010, Våre røtter og Lag slektsbok, Herred og prestegjeld, Utvandringen, Trondheimsbasen 2012 og Sjømannsrullene på CD.

SMS-gravminne

Mange tror at spesielle forkortelse av ord kom med sms-sendinger på mobilen. På dette Gravminne brukte man forkortelser alt i 1745.

Dere ser at Kvinde har utelatt den siste e fordi bokstaven foran er d, utales jo de. Videre Kari Hkensdatter, som jo skal være H(aa) eller (å)kensdatter, h utales jo hå. På den tid ble både u og v ofte skrevet som v. Dette gravminne står på Mo kirkegård, Nord-Odal i Hedemark. Denne kirke er ifra 1864, den tidligere kirken lå på Jugramo ca 2-3 hundre meter lenger syd. På Jugramo skal det ha vært kirke fra 1200 året.

Dette gravminne har med all sannsynlighet vært på Jugramo gravplass i gammel tid. Jeg synes at det er et meget flott gravminne. Jeg har lagt inn alle gravminner og kirkebilder fra Nord-Odal på DIS-Norge hvor jeg også er medlem, skriver Ragnar Olsen, som får boka "Gravsteiner i Norge og Sverige" tilsendt. Kjenner du til et interessant gravminne? Dersom ditt gravminne kommer med i neste nummer av Slegt og Data får du tilsendt boka "Døden speglad i aktuell kulturforskning", også den av Anders Gustavsson.

Etterlysning: Tragisk arbeidsulykke

Alt jeg visste om min oldefar Bernt Olai Madsen fra Flakstad i Lofoten at han hadde omkommet på sjøen enda mens hans to sønner Birger og Karl

Flakstad i Lofoten. Foto: wikipedia.com

bare var smårollinger. Som nyfrelst slektsgransker tok det ikke lang tid før jeg avdekket den tragiske beretningen: Den 7.februar 1896 ble Bernt Olai som var matros om bord ved et uhell trukket inn i dampvinsjen og klemt i hjel. Hjemme satt kona Lovise Margrethe med sine to små sønner på to og tre år. Hun skjønnte snart at hun alene var ute av stand til å forsørge familien, noe som resulterte i at sønnene ble satt bort til andre familier i distriktet mens hun selv tok arbeid på et fiskebruk. Etter hvert sørget hun imidlertid for å skaffe både seg selv og en av sønnene, min bestefar, arbeid på samme sted slik at i det minste en del av familien kunne gjenforenes, skriver Ole-Henrik Iversen som håper noen av leserne har et bilde av D/S Præsident Christie. Slegt og Data videreformidler.

Ikke juks!

AV LIV OFSDAL

Forleden kom det en invitasjon dalende ned til innboksen min, en invitasjon til medlemsmøte i Botne Historielag. Lars Harald Alstadsæter skulle fortelle om slektsforskning. Dette hadde jeg lyst til å få med meg.

Styremedlem i historielaget, Anne-Lene Kiste Johansen, ønsket velkommen til de ca 25 fremmøtte. Alstadsæter åpnet med en historie om sin egen slekt, en del av slekten som emigrerte til USA. Deretter kom han med en del andre tips som: Skriv ned alt du vet, snakk med de eldste i slekta, noter ned kilder, identifiser personer på bilder, vær kritisk til det du finner på nett og vær ærlig (ikke juks deg

ned til Harald Hårfagre).

Så viste han oss en del nyttige ressurser på nettet. Digitalarkivet med sine folketellinger, kirkebøker og andre kilder fra arkivene. Han trakk også fram nyttige ressurser på DIS-Norges nettside: Gravminner i Norge, Slektsforskerbasen, DISTreff og Slektsforum. Boken "Våre Røtter" ble trukket fram som en viktig bok å skaffe seg når man starter med slektsforskning.

Møtet ble avsluttet med den sedvanlige loddtrekningen og mange fikk med seg julestjerner, slektstavler til å fylle ut samt tidsskriftet Botnar som historielaget gir ut.

AMERIKABUSSEN

Spennende reiser til USA

Pakketurer i 2012

- **Musikktur: Jazz, blues, country og Elvis!**
26. april til 8. mai 2012
- **Kyst til kyst i USA via Grand Canyon**
22. mai til 10. juni 2012
- **En smak av USA og Canada**
2. september til 17. september 2012
- **Kyst til kyst i USA med Norsk Høstfest**
18. september til 7. oktober 2012
- **Route 66 - fra Chicago til Los Angeles**
20. september til 8. oktober 2012
- **Kyst til kyst i Sør-Amerika**
1. november til 16. november 2012

www.amerikabussen.no
overseas travel

www.overseastravel.no
Tel: +47 988 33 720
post@overseastravel.no

Fant spor i Sverige

Øyvind Larsen vant tur til de svenske Slektsforskerdagene i fjor, og fikk hjelp til å finne spor etter egne, svenske slektninger.

- Jeg har slekt i Nord-Sverige, og var på leit etter noen spor etter dem. Det fant jeg. Jeg vurderer å dra i år også. De var svært imøtekommende der, og det var et flott opplegg og gode rammer med fellesmiddager og musikk. Det ble et godt samhold blant de norske som dro. Selv om det var rimelig stort der, så var det oversiktlig og greit. I tillegg til stands og informasjon var det mange foredrag, og jeg fikk med meg flere av dem. Særlig nyttig var foredragene om hvordan man leter i de svenske kildene. Disse slektsforskerdagene dekker et stort spekter av hva man holder på med som slektsforsker, sier Larsen begeistret.

Släktforskar dagarna 2012 • 24-26 aug i Gävle

Har du svensker i slekten din kan en tur til Gävle den siste helgen i august være vel verd en tur!

DIS-Norge har i flere år deltatt på de svenske slektsforskerdagene og har de siste år hatt et tett samarbeid med vår søsterorganisasjon Föreningen DIS i Sverige. Vi har utstillerplass ved siden av hverandre og holder flere små foredrag i løpet av helgen. Vi skal også i år stille med stand for å informere om vår organisasjon og hjelpe svensker med søk etter norske aner. Dette har vist seg å være et veldig populært innslag ved arrangementet.

Vi arrangerer tur til Gävle og oppfordrer alle til å gripe denne unike anledningen til å besøke et stort slektsforskerarrangement i Sverige. Gävle er en Sveriges eldste handelssteder og ble by allerede i 1446. Byen ligger rett nord for Stockholm og har i dag 95.000 innbyggere.

Tema i år: Hvor? - Reiser i tid og rom

Lørdag 25. august kl 9-17: Åpning, Sveriges Släktforskarförbunds riksstämman, forelesninger. Åpent for alle

Søndag 26. august kl 9-16: Slektsforskermesse, forelesninger. Åpent for alle

Les mer om arrangementet og programmet på <http://www.sfd2012.se/>.

Pakkepris for reise med buss tur/retur Oslo-Gävle:

- 2 overnattinger på Scandic Gävle Väst
- T-skjorte + Pin
- Middag lørdag kveld (Stämmemiddag)
- Inngangsbillett stämman
- 2 stk. Lunsjbilletter
- Mat å drikke på bussen begge veier

Totalt kr. 4.900,-

Påmelding til Mette i DIS-Norge, mette.gunnari@disnorge.no eller 22 33 30 30 innen **15. mai 2012**

Rådhuset i Gävle

Gamlebyen i Gävle

Gävle ca. år 1700.

Landsmøte i DIS-Norge: Organisasjonsreform eller bare formalisering av gamle endringer?

AV BERNT BULL

Til landsmøtet i Trondheim i april foreslår styret en rekke endringer av vedtektene. Noen av disse er en oppdatering av nåværende praksis, noen peker framover på en organisasjonsutvikling, og noen er foreslått for å styrke formelle krav og kontroll.

Da DIS-Norge ble stiftet, tilbake på 1980 tallet, var det smått med private datamaskiner, og enda færre som brukte internett. Grunnleggerne var alle både slekts- og datainteresserte, og mange var nok allerede på nettet. De så for seg at den teknologi som vokste frem kunne gjøre det av både med møter og frimerker. Det meste burde kunne skje via skjermen. Etter hvert innså man behovet for en geografisk forankring. Disse ble ikke opprettet å tilfredsstille krav om lokal organisering for å få offentlige midler (DIS-Norge har fortsatt ikke offentlig støtte). Det var for å ha personer ute i terrenget til å betjene medlemmene. Da de første vedtektene ble vedtatt var det knapt 100 medlemmer. Nå er det 100 ganger så mange. Langt flere har data og nettilgang. Men det er nok en større andel nå enn i 1989 som ikke er like interessert i data som i slekt. I alle fall har behovet for fysiske møter økt, og ønsket om lokale treffpunkt der en bor er også økende. I mange fylker har de nå organisert arbeidet med lokale grupper med faste møter.

Denne utvikling må reflekteres i vedtektene. For det første må organisasjonen være lesbar for utenforstående: "Lokallag" forbindes som regel ikke med fylkeslag/regionlag i norsk organisasjonsliv. Og "nivå II lag" forbinder ingen noe med. Styret foreslår å kalle regional/fylkesnivået for distriktslag. Da dekker man også opp at noen nivå II lag ikke følger fylkesgrensene, og man står friere til sammenslutninger og oppdelinger.

DIS-Norge nærmer seg 10 000 medlemmer. Og medlemsveksten skjer der det er fysiske tilbud i form av treff av ulik art. Vi må regne med at vi får flere slike lokale virksomheter. Vi har nå to typer slike lokale enheter. Det ene er lokale grupper som er direkte underlagt distriktsorganisasjonen. Det annet er egne lokale lag som har egen økonomi, organisasjonsnum-

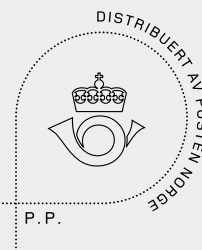
mer etc. Det er den siste formen som er den mest alminnelige i organisasjonsnorge for øvrig. Noen lokale grupper har ganske stor aktivitet. Mange har også hatt en enkel filosofi om at den virksomheten de har ikke krever regnskapsføring fordi det er så lite. Det er viktig at vi har klare regler for dette. Vi kan ikke ha en organisasjon der lokale organer med stor aktivitet ikke er underlagt vanlig økonomisk styring. Skjer det da noe galt (og det er det vedtekter er til for å takle) så rammer det lett hele organisasjonen, ikke bare det lokale miljøet. Det gjelder særlig dersom reglene er uklare og praksis for lemfeldig. Slik er det å bli en stor organisasjon. Men når organisasjonen vokser melder også behovet seg for en sikker demokratisk struktur, der de valgte organene er representative. Styret foreslår nå at landsmøtene settes sammen av valgte representanter, og ikke bare at en representant forvalter alle stemmene for hvert distrikt. Det foreslås også en finansiering av landsmøtedeltakelsen som sikrer at alle landsdeler har samme mulighet til å delta, gjennom en form for reisefordeling. Et siste punkt som bør nevnes er at det åpnes opp for å invitere inn allerede etablerte lokale organisasjoner som medlemmer av DIS-Norge. Det åpnes opp for å kunne beholde innarbeidede navn også etter en tilslutning til DIS-Norge.

Det har tatt noen år å oppdatere vedtektene, og det betyr at det er en aktiv og levende organisasjon. Når vi har fått endringene i havn blir oppgaven å fortsette organisasjonsveksten. Vedtektene skal ikke løse alle organisasjonsutfordringer, men den skal gi regler som sikrer at organisasjonen er robust også i urolige tider.

Årets Landsmøte i DIS-Norge finner sted på Rica Nidelven Hotell i Trondheim lørdag 28. og søndag 29. april. Alle medlemmer i DIS-Norge har møterett på landsmøtet. Program og landsmøtepapirer legges ut på www.disnorge.no.

B-Economique
NORGE

Returadresse:
DIS-Norge
Øvre Slottsgate 2B
NO-0157 Oslo

Medlemsfordeler i DIS-Norge

- Medlemsbladet «Slekt og Data» med mye slektsfaglig stoff tilsendes fire ganger i året.
- Full tilgang til våre hjemmesider med mye informasjon og faglig stoff.
- Mulighet til å bidra til DIStreff der du kan treffe andre slektsforskere som kanskje vet noe om din slekt. Som bidragsyter til DIStreff, får du brukernavn og passord slik at du kan lete i svensk, dansk og finsk database.
- Tilbud om å delta på medlemsmøter, kurs og andre arrangementer fra det laget du geografisk tilhører og fra sentralt hold.
- "Fadderordning". Du kan få tips og hjelp fra en etablert slektsforsker de første 12 måneder av ditt medlemskap.
- Rabatt på briller og synstest fra Interoptik og Brilleland.
- Rabatt på bredbånd (internett) fra Telenor .
- Rabatt på diverse varer som slektstavler og bøker (se disbutikken www.disnorge.no/cms/disbutikk.html)
- Rabatt på bokinnbinding og trykking.
- Rabatt på Ancestry.se, Genline, Arkiv Digital for dem med slekt i Sverige.
- Rabatt på digitalisering og restaurering av fotografier hos Pixellus AS.
- Rabatt på dataprogrammet "Tingene forteller" fra Regis Books Økelsrud.
- Se forøvrig DISbutikken, www.disnorge.no

